



โครงการวิจัยและพัฒนาเพื่อปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน (วพร.)
ระดับโครงการวิจัยย่อย (รหัส RDL 01/S)



สรุปรายงานการวิจัย

เรื่อง

การพัฒนากระบวนการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้และการสืบค้นข้อมูล
เพื่อพัฒนาด้านการอ่านออกเขียนได้และเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้

โรงเรียนที่ดำเนินงานในโครงการ

- | | |
|------------------------------|------------|
| 1. โรงเรียนบ้านวังกว้าง | (รหัส 117) |
| 2. โรงเรียนบ้านกะลาพอ | (รหัส 118) |
| 3. โรงเรียนชุมชนบ้านกะมียอ | (รหัส 119) |
| 4. โรงเรียนเดชะปัตตนิยานุกูล | (รหัส 120) |



เอกสารชุดโครงการ วพร. ลำดับที่ 49
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

คำนำ

สำนักงานโครงการวิจัยและพัฒนาเพื่อปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้ดำเนินงานชุดโครงการวิจัยและพัฒนาเพื่อปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน (ชุดโครงการ วพร.) ซึ่งประกอบด้วยโครงการวิจัยแม่บท และโครงการวิจัยย่อยจำนวน 49 โครงการ มีโรงเรียน/สถานศึกษาใน 34 จังหวัด จำนวน 135 แห่ง เข้าร่วมการวิจัยเพื่อปฏิรูปการเรียนรู้ โดยเน้นการจัดการเรียนการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ และการทำวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน เพื่อพัฒนาการเรียนรู้และแก้ปัญหาของนักเรียน รวมทั้งการบริหารจัดการเพื่อสนับสนุนส่งเสริมการปฏิรูปทั้งโรงเรียน

ผู้บริหารและคณะครูของแต่ละโรงเรียน/สถานศึกษา ได้ใช้ความรู้ความสามารถในการบริหารและการดำเนินงานการวิจัยและพัฒนา เพื่อปฏิรูปโรงเรียนและห้องเรียน ภายใต้บริบทหรือสภาพแวดล้อมที่เป็นจริง ผลการดำเนินงานตามประสบการณ์การเรียนรู้ ของโรงเรียน/สถานศึกษา 135 แห่ง จึงมีความหลากหลายแตกต่างกันไป ตามจุดเน้นเฉพาะของโรงเรียน/สถานศึกษา แต่การดำเนินงานของโรงเรียน/สถานศึกษาทุกแห่ง เหมือนกันตรงการใช้โรงเรียน/สถานศึกษาเป็นฐาน ในการส่งเสริมศักยภาพและพัฒนาการรอบด้านของนักเรียน ให้เป็นไปอย่างสมดุลและเต็มความสามารถทั้งสิ้น

ในการดำเนินงานโครงการวิจัยย่อย โรงเรียนได้รับความร่วมมือจากนักวิชาการภายนอกโรงเรียน/สถานศึกษา ซึ่งเป็นคณาจารย์จากสถาบันครุศึกษาและศึกษานิเทศก์ รวม 66 คณะ จำนวน 133 คน เข้ามาทำหน้าที่เป็นนักวิจัยจากภายนอก ให้คำปรึกษา ช่วยเหลือสนับสนุนด้านวิชาการ และร่วมเรียนรู้กับครู และผู้บริหารในโรงเรียน/สถานศึกษา โดยมีการปฏิบัติการวิจัยและพัฒนาในหน้าที่ของตนควบคู่ไปด้วย

รายงานการวิจัยของชุดโครงการ วพร. ประกอบด้วย รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์ของโครงการแม่บท 1 ฉบับ และรายงานสรุปของโครงการวิจัยย่อย 49 โครงการอีก 49 ฉบับ รายงานฉบับนี้เป็นรายงานฉบับหนึ่งใน 49 ฉบับ ประกอบด้วย รายงานสรุปผลการวิจัยและพัฒนาของระดับโครงการ และของระดับโรงเรียน ซึ่งหัวหน้าโครงการวิจัยย่อย หัวหน้าโครงการวิจัยระดับโรงเรียน คณะครูและคณะนักวิจัยภายนอกได้ร่วมกันจัดทำขึ้น โดยมีนักวิจัยร่วม ซึ่งเป็นผู้ประสานงานระดับท้องถิ่น ที่ทำหน้าที่ดูแลโครงการวิจัยย่อยในแต่ละภาค เป็นบรรณาธิการ และผู้สรุปสาระสำคัญนำเสนอในรายงานฉบับนี้

สำนักงานโครงการ วพร. ขอขอบคุณฝ่ายชุมชน สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ที่ได้สนับสนุนทุนวิจัยในการดำเนินงานชุดโครงการ วพร. ทั้งโครงการแม่บท และโครงการวิจัยย่อย ตลอดจนทั้งการจัดพิมพ์รายงานฉบับนี้ และหวังว่ารายงานนี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่สนใจการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน ด้วยกระบวนการวิจัยและพัฒนา และการวิจัยปฏิบัติการ

สำนักงานชุดโครงการวิจัยและพัฒนาเพื่อปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน (วพร.)

พฤศจิกายน 2547

คำชี้แจง

รายงานฉบับนี้เป็นรายงานฉบับหนึ่งในสี่สิบเก้าฉบับ ของรายงานผลการดำเนินงานโครงการวิจัยย่อย วพร. ในรายงานแต่ละฉบับ จะเริ่มต้นด้วยบทสรุปการวิจัยและพัฒนาเพื่อปฏิบัติการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน ระดับโครงการวิจัยย่อย ตามด้วยรายงานระดับโรงเรียน ซึ่งนำเสนอผลที่เป็นนวัตกรรมการปฏิบัติการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน จำนวนนวัตกรรมของโรงเรียน/สถานศึกษา จะมีเท่ากับจำนวนโรงเรียน/สถานศึกษาในโครงการวิจัยย่อย วพร. แต่ละโครงการ

บทสรุปของผลการดำเนินการระดับโครงการวิจัยย่อย นอกจากจะช่วยฉายภาพรวมของกระบวนการทำงานของโครงการ โดยเน้นการเชื่อมโยงประสานการทำงานของหัวหน้าโครงการและนักวิจัยภายนอก กับผู้บริหารและครู/นักวิจัยภายในโรงเรียนแล้ว ยังได้ตอบคำถามการวิจัยระดับโครงการ เพื่อเป็นการประเมินว่าการดำเนินงานโครงการ บรรลุวัตถุประสงค์ของการวิจัยและพัฒนาหรือไม่ อย่างไร

นวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ที่ปรากฏในรายงานนี้ เกิดขึ้นได้จากการรวมพลังของครูจำนวนมาก ครูทั้งโรงเรียนได้ร่วมกันคิดร่วมกันทำ มีการคิดหาวิธีการจัดการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบ มีการนำผลการประเมินนักเรียนไปวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน เพื่อพัฒนาการเรียนรู้และ/หรือแก้ปัญหานักเรียนอย่างรอบด้าน กระบวนการดำเนินงานนี้สะท้อนถึงความตั้งใจของครู ผู้บริหาร และผู้มีส่วนร่วมจากภายนอกในการพัฒนาตนเอง และพัฒนาโรงเรียน เพื่อคุณภาพของนักเรียน

อย่างไรก็ตาม นวัตกรรมหรือผลที่นำเสนอในรายงานนี้ เป็นผลที่ได้จากการดำเนินงานในช่วงเวลาเพียง 2 ปี และการดำเนินงานมิได้เป็นไปอย่างราบรื่นโดยตลอด ทุกโรงเรียน/สถานศึกษาต้องฟันฝ่าอุปสรรค ปัญหาหลากหลาย ซึ่งส่งผลต่อการพัฒนาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ผลที่แต่ละโรงเรียน/สถานศึกษาได้รับจึงอาจจะยังไม่สมบูรณ์ กระบวนการวิจัยและกระบวนการพัฒนายังจะต้องดำเนินต่อไป จนกว่าผลที่ได้จะเป็นที่พอใจของทุกฝ่าย

ผู้บริหารการศึกษา ผู้บริหารโรงเรียน/สถานศึกษา และนักวิชาการสามารถใช้ผลการวิจัยและพัฒนาที่นำเสนอในรายงานนี้ เพื่อปลูกกระแสการปฏิบัติการเรียนรู้ของบุคลากรและนักเรียน ให้เข้มข้นและยั่งยืนตลอดไป ขณะเดียวกันก็สามารถร่วมกับครูและทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ใช้ข้อความรู้จากประสบการณ์ของโรงเรียน/สถานศึกษาในรายงานนี้ เป็นฐานในการนำไปปฏิบัติจริง

การรายงานดังกล่าวข้างต้น เป็นเพียงการสรุปสาระสำคัญจากรายงานฉบับสมบูรณ์ของโครงการ/โรงเรียน ผู้สนใจรายละเอียดเพิ่มเติม สามารถติดต่อกับผู้จัดทำรายงานและคณะนักวิจัยของโครงการวิจัยย่อยได้ตามข้อมูลที่ปรากฏในหน้าสุดท้ายของเอกสารฉบับนี้

สำนักงานชุดโครงการวิจัยและพัฒนาเพื่อปฏิบัติการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน (วพร.)

พฤศจิกายน 2547

บทสรุป (SUMMARY)
การวิจัยและพัฒนาเพื่อปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน
ระดับโครงการวิจัยย่อย
ของโครงการ วพร. รหัส RDL 01/S
เรื่อง การพัฒนากระบวนการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้และการสืบค้นข้อมูล
เพื่อพัฒนาการอ่านออกเขียนได้และเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้

.....

1. ผู้รับผิดชอบโครงการ

1.1 หัวหน้าโครงการ : นางลออ ภูวิกรมย์

1.2 โรงเรียนในโครงการ

1. โรงเรียนเคหะปัตตนาอนุกุล อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี
2. โรงเรียนบ้านวังกว้าง อำเภอแม่ลาน จังหวัดปัตตานี
3. โรงเรียนบ้านกะลาพอ อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี
4. โรงเรียนชุมชนบ้านกะมิยอ อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี

2. ความเป็นมาของโครงการ

ตามที่โครงการ วพร.ได้ร่วมมือกับโรงเรียนในพื้นที่ต่าง ๆ ทั่วประเทศ ที่สมัครเข้าร่วมโครงการ โดยได้ดำเนินโครงการวิจัยย่อย ในการปฏิรูปการเรียนรู้โดยใช้ยุทธศาสตร์การวิจัยและพัฒนา ระยะเวลาการดำเนินการ 2 ปี โรงเรียนในจังหวัดปัตตานี 4 โรง ซึ่งได้ดำเนินการปฏิรูปการเรียนรู้ตามในหมวด 4 ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติมาแล้วระยะหนึ่ง แต่มีความปรารถนาที่จะปฏิรูปการเรียนรู้ต่อไปอีก เพื่อให้การเรียนรู้เกิดผลอย่างยั่งยืน ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมรวมพลังกันทั้งโรงเรียน จึงได้เสนอโครงการวิจัยเพื่อปฏิรูปการเรียนรู้ โดยให้ความสำคัญและเน้นไปที่กระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียนจากแหล่งเรียนรู้ เพื่อพัฒนาการอ่านออกเขียนได้ สำหรับโรงเรียนขยายโอกาส 3 โรง ที่ประสบปัญหาสภาพการอ่านออกเขียนได้ของนักเรียนอยู่ในระดับต่ำ เนื่องจากนักเรียนส่วนใหญ่พูดภาษามลายูในชีวิตประจำวัน ส่วนโรงเรียนระดับมัธยม 1 โรง เน้นกระบวนการเรียนรู้จากการสืบค้น เพื่อพัฒนาผู้เรียนเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้

3. ประเด็นปัญหาวิจัย

3.1 ประเด็นปัญหาวิจัยของโรงเรียนแต่ละโรงเรียนในโครงการ

โรงเรียนเคหะปัตตานาคุณุศล : การพัฒนากระบวนการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการสืบค้นข้อมูลจากแหล่งเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้

โรงเรียนชุมชนบ้านกะมิยอ : การพัฒนากระบวนการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้เพื่อพัฒนาการอ่านออกเขียนได้

โรงเรียนบ้านกะลาพอ : การพัฒนากระบวนการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้เพื่อพัฒนาการอ่านออกเขียนได้

โรงเรียนบ้านวังกว้าง : การพัฒนากระบวนการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้เพื่อพัฒนาการอ่านออกเขียนได้

3.2 ประเด็นปัญหาวิจัยของโครงการ

การพัฒนากระบวนการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้และการสืบค้นข้อมูลเพื่อพัฒนาการอ่านออกเขียนได้และเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้

4. วัตถุประสงค์ของโครงการ

เพื่อศึกษารูปแบบกระบวนการวิธีการ และผลการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนจากแหล่งเรียนรู้ และการจัดการเรียนรู้การสืบค้นข้อมูลจากแหล่งเรียนรู้ เพื่อพัฒนาด้านการอ่านออกเขียนได้ และด้านการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้

5. คำถามวิจัยระดับโครงการ

จะศึกษารูปแบบกระบวนการ วิธีการ และผลการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนจากแหล่งเรียนรู้ และการจัดการเรียนรู้การสืบค้นข้อมูลจากแหล่งเรียนรู้เพื่อพัฒนาด้านการอ่านออกเขียนได้ และด้านการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ได้อย่างไร

6. กระบวนการดำเนินงาน

ได้ดำเนินงานตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

1.การริเริ่มและการเตรียมการดำเนินการวิจัยและพัฒนาเพื่อปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน มีการวางแผน เตรียมงานของแต่ละโรงเรียน แล้วนำแผนของแต่ละโรงเรียนมารวบรวมแลกเปลี่ยนเรียนรู้หารือ

ร่วมกันระหว่างนักวิจัยหลักของโรงเรียน ผู้บริหาร และนักวิจัยภายนอกโดยมีนักวิจัยร่วมเข้าร่วมให้คำแนะนำ

2.การสร้างความตระหนักและกำหนดปัญหาวิจัย

2.1 โรงเรียนในโครงการแต่ละโรงเรียน ร่วมกับนักวิจัยภายนอก นักวิจัยร่วม ประชุมครูทั้งโรงเรียน เพื่อชี้แจงที่มา วัตถุประสงค์และกระบวนการดำเนินงานของโครงการ

2.2 โรงเรียนสำรวจปัญหาและความต้องการของโรงเรียน เพื่อนำมาใช้กำหนดประเด็นปัญหาวิจัย แล้วนำปัญหาวิจัยของ 4 โรงเรียนมาหลอมรวมเป็นปัญหาวิจัยของโครงการ

3.การพัฒนาบุคลากร นักวิจัยภายนอกเข้าไปมีส่วนร่วมพัฒนาครูและผู้บริหารของโรงเรียนใน 2 ด้าน

3.1 ด้านความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องการเรียนรู้ ประเด็นการเรียนรู้ที่โรงเรียนเลือกเป็นจุดเน้นในการปฏิรูปและการวิจัย

3.2 ด้านความเข้าใจเกี่ยวกับการบริหารจัดการ ได้แก่การบริหารงานแบบมีส่วนร่วม การจัดปัจจัยเกื้อหนุน การจัดระบบนิเทศภายใน การส่งเสริมให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมและการประเมินโครงการ

4.การวางยุทธศาสตร์ในการดำเนินการ โรงเรียนร่วมกับนักวิจัยภายนอกกำหนดยุทธศาสตร์ได้แก่ การวิจัยและพัฒนา การพัฒนาทั้งโรงเรียน การทำงานเชิงระบบตามวงจรคุณภาพ PDCAและยุทธศาสตร์การมีส่วนร่วม

5.การจัดทำแผนปฏิบัติการและแผนงานวิจัย นักวิจัยหลัก หัวหน้ากลุ่มสาระฯ ผู้บริหารร่วมกับนักวิจัยภายนอก จัดทำ

5.1 แผนงานวิจัยและพัฒนาของครู

5.2 แผนการดำเนินงานและพัฒนาของผู้บริหาร

5.3 แผนงานวิจัยและพัฒนาของนักวิจัยภายนอก

6.การพัฒนาตัวบ่งชี้วิธีการจัดการเรียนรู้ ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง และตัวบ่งชี้ความสำเร็จของการดำเนินงาน ได้จัดประชุมปฏิบัติการของโรงเรียนในโครงการและนักวิจัยหลัก โดยมีนักวิจัยร่วมเข้าร่วมสังเกตการณ์และร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ให้ข้อคิดเห็น

7.การจัดทำเครื่องมือวิจัย โรงเรียนในโครงการได้ร่วมมือกันจัดสร้างเครื่องมือ

8.การปฏิบัติการวิจัยและพัฒนา ปฏิบัติการวิจัยในชั้นเรียน เก็บรวบรวมข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูล โรงเรียนในโครงการได้ดำเนินการปฏิบัติงานตามปฏิทินการปฏิบัติงานที่กำหนดไว้ โดยมีนักวิจัยภายนอกและทีมงานนักวิจัยหลักของโรงเรียน ให้การนิเทศ คำปรึกษาและติดตามผล โดยมีนักวิจัยร่วมเข้าไปติดตามการดำเนินงานเป็นระยะ ๆ

9.การสรุปผลงานและการขยายผล

9.1 โรงเรียนแต่ละโรงเรียนในโครงการสรุปผลงานทั้งที่เป็นผลผลิต (Product) และผลการเรียนรู้ (Learning outcomes) แล้วนำผลงานของแต่ละโรงเรียนมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันในโครงการ

10.การขยายผล โรงเรียนที่ขยายผลมี 1 โรงเรียน คือ โรงเรียนเดชะปัตตนาอนุกุล จังหวัดปัตตานี ขยายผลไปยังโรงเรียนเทศบาล 1 (บ้านจะบังติกอ) ซึ่งตั้งอยู่ไม่ห่างไกลกันนัก โดยโรงเรียนได้จัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้โดยการสืบค้นข้อมูล ส่วนโรงเรียนขยายโอกาส 3 โรงเรียนที่เหลือของโครงการยังไม่พร้อมขยายผล

11.การประเมินความสำเร็จของการดำเนินงาน โรงเรียนแต่ละโรงในโครงการจัดประชุมร่วมกัน เพื่อประเมินความสำเร็จของการดำเนินงานตามขั้นตอนที่ได้ดำเนินการมาตามลำดับ นอกจากการประชุมอภิปรายผลการดำเนินงาน ปัญหาอุปสรรคของแต่ละโรงเรียนเพื่อสรุปภาพรวมของโครงการแล้ว ยังได้ข้อมูลมาเสริมในการสรุปจากการเก็บข้อมูลด้วยแบบประเมินการปฏิบัติงานของฝ่ายต่าง ๆ ด้วย

7. ผลการวิจัยระดับโครงการ

รูปแบบ กระบวนการ วิธีการและผลการจัดการเรียนรู้

รูปแบบการจัดการเรียนรู้มี 2 รูปแบบ ได้แก่รูปแบบการจัดการเรียนรู้การสืบค้นข้อมูลจากแหล่งเรียนรู้เพื่อพัฒนาการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ และรูปแบบการจัดการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้เพื่อพัฒนาการอ่านออกเขียนได้

รูปแบบการจัดการเรียนรู้การสืบค้นข้อมูลจากแหล่งเรียนรู้เพื่อพัฒนาการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ มีชื่อเรียกว่า รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบ 4 องค์ประกอบ ประยุกต์มาจากกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ มี 4 องค์ประกอบ กระบวนการจัดการเรียนรู้มี 4 ขั้นตอน ได้แก่

1. ขั้นสะท้อนประสบการณ์เดิม
2. ขั้นเสนอความรู้
3. ขั้นสร้างความรู้
4. ขั้นนำความรู้ไปประยุกต์ใช้

แหล่งเรียนรู้ที่จัดกิจกรรมใช้ทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน โดยเน้นแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นพิเศษ ส่วนวิธีการจะใช้กระบวนการกลุ่มในการสืบค้น โดยให้นักเรียนฝึกทำงานกลุ่มในการไปสืบค้นข้อมูลเพื่อพัฒนาทักษะทางปัญญา ตั้งแต่การวางแผนการไปสืบค้น การเก็บข้อมูล การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ข้อมูลที่แต่ละกลุ่มไปสืบค้นมา การสังเคราะห์ สรุป เขียนรายงาน ประเมินตนเอง ประเมินผลงาน กระบวนการ และผู้ร่วมงาน และกระบวนการที่ใช้ เพื่อสร้างเจตคติที่ดีในการทำงานและได้มีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมหลากหลาย เพื่อช่วยให้ได้พัฒนาคุณลักษณะของการใฝ่รู้ใฝ่เรียน

รูปแบบการจัดการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้เพื่อพัฒนาการอ่านออกเขียนได้ มีชื่อเรียกว่ากระบวนการสื่อสาร 6 ขั้นตอน

กระบวนการจัดการเรียนรู้ มี 6 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นเตรียมความพร้อม (Warm up)

ขั้นที่ 2 ขั้นนำเสนอ (Presentation)

ขั้นที่ 3 ขั้นปฏิบัติจริง (Operation)

ขั้นที่ 4 ขั้นฝึกทักษะ (Practice)

ขั้นที่ 5 จัณนำปไปใช้/สร้างผลงาน (Production)

ขั้นที่ 6 ขั้นสรุป/ชื่นชม (Wrap up)

วิธีการคือใช้ภาษามลายูถิ่นที่นักเรียนใช้อยู่ในชีวิตประจำวันสื่อสารข้อมูลที่เป็นรูปธรรมซึ่งนักเรียนไป สังเกต ศึกษา เก็บรวบรวมจากแหล่งเรียนรู้ แล้วใช้กระบวนการกลุ่มเชื่อมโยงสื่อสารไปเป็นภาษาที่ใช้ในการเรียนการสอน แล้วจึงฝึกเขียนเป็นเรื่องราวตามที่กลุ่มวางแผนไว้ รวมทั้งการฝึกอ่าน โดยครูจะใช้คำถามกระตุ้นให้มีการพัฒนาปรับปรุงงานที่นักเรียนทำในทุกขั้นตอน เช่น ในขั้นการนำไปใช้ นักเรียนเขียนเรียงความใช้คำว่าและ คำว่าก็ มากมายหลายคำ ครูก็จะตั้งคำถามให้นักเรียนนับคำ 2 คำดังกล่าวว่านักเรียนใช้ทั้งสิ้นกี่ครั้ง นักเรียนคิดว่าควรปรับปรุงไหม ถ้าจะตัดออกบ้าง จะตัดที่ใดบ้าง เพราะอะไร เป็นต้น

ผลการจัดการเรียนรู้

ด้านผู้เรียน

ก. การเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้

1.ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน มีค่าเฉลี่ยเพิ่มขึ้น จาก 5.59 เป็น 7.59

2.การเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ พัฒนาจากค่าเฉลี่ยระดับคุณภาพ 3 ก่อนการพัฒนา เป็นเฉลี่ยระดับคุณภาพ 4 หลังการพัฒนา

3.จำนวนแหล่งเรียนรู้ที่นักเรียน ไปสืบค้น เฉลี่ยภาคเรียนละ 4.75 แหล่งต่อคน

4.จำนวนเรื่องที่ไปสืบค้นเฉลี่ยภาคเรียนละ 3.56 เรื่องต่อคน

จ. การพัฒนาทักษะด้านการอ่านและการเขียน

1. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนมีค่าเฉลี่ยเพิ่มขึ้นจาก ร้อยละ 65.97 ในปี 2545 เป็น ร้อยละ 69.91 ในปี 2546

2. ทักษะการอ่าน นักเรียนที่อยู่ในระดับคุณภาพ 3 มีร้อยละ 26.01 เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 36.58

นักเรียนที่อยู่ในระดับคุณภาพ 4 มีร้อยละ 15.41
เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 36.57

3. ทักษะการเขียน นักเรียนที่อยู่ในระดับคุณภาพ 3 มีร้อยละ 24.92 เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 35.30

นักเรียนที่อยู่ในระดับคุณภาพ 4 มีร้อยละ 16.77
เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 32.72

ด้านครู

1. มีทักษะการเขียนแผนการสอน/แผนการจัดการเรียนรู้ และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และการสืบค้นข้อมูลจากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายทั้งภายในโรงเรียนและในชุมชน
2. มีงานวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน
3. มีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการสอนจากเดิมมุ่งพัฒนาให้นักเรียนทำรายงาน/ผลงานมาเน้นการพัฒนาปฏิสัมพันธ์ทางสังคมด้วย ได้แก่ การใช้กระบวนการกลุ่มในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้

ด้านผู้บริหาร

มีทักษะในการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมในการใช้กระบวนการเชิงระบบรวมพลังครูทั้งโรงเรียนให้พัฒนางานในการปฏิรูปการเรียนรู้ตามวงจร PDCA ส่งผลให้มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นหลายอย่าง เช่น มีการจัดและพัฒนาแหล่งเรียนรู้เพิ่มขึ้นในโรงเรียนที่พร้อมและเอื้อต่อการเรียนรู้ทำให้มีการใช้ประโยชน์มากขึ้น ส่วนแหล่งเรียนรู้นอกโรงเรียนผู้บริหารก็สามารถสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชนในการเข้ามามีส่วนในการจัดการเรียนรู้ จนนักเรียนได้มีโอกาสเรียนรู้กับภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างกว้างขวาง

ด้านนักวิจัยภายนอก

ได้ร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ไปพร้อม ๆ กับโรงเรียนในการวิจัยและพัฒนาเพื่อปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียนตามจุดเน้นของโรงเรียน ตลอดจนการพัฒนาบุคลากรของโรงเรียนและมีงานวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

8. การเรียนรู้และข้อค้นพบอื่นๆ

1. การดำเนินงานโครงการ วพร.ครั้งนี้ นอกจากทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในตัวผู้เรียน ครู ผู้บริหาร ตามที่ได้วางแผนไว้แล้ว แต่ก็ยังทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอีกหลายอย่างในการจัดการเรียนรู้ตามที่ได้กำหนดไว้ใน พ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติ ดังเช่น

1.1 โรงเรียนในโครงการทั้ง 4 โรงเรียนมีการจัดและพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนเพิ่มขึ้น ทำให้มีการใช้ประโยชน์ในการจัดการเรียนการสอน กรณีของโรงเรียนชุมชนบ้านกะมิยอ มีการพัฒนาแหล่งเรียนรู้เพิ่มขึ้น ร้อยละ 25 แม้แต่การจัดป้ายนิเทศเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 20 นอกจากจะมีการใช้แหล่งเรียนรู้ของโรงเรียนอย่างคุ้มค่าแล้ว ยังส่งผลให้สภาพแวดล้อมของโรงเรียนดีขึ้น เพราะโรงเรียนได้พัฒนาสวนหย่อม ปรับปรุงเรือนเพาะชำ โรงครัว จัดมุมห้องสมุด ร้านสหกรณ์โรงเรียน ปรับปรุงห้องปฏิบัติการ จัดห้องปฏิรูปฯ เป็นต้น

1.2 กรณีของโรงเรียนเคหะปิดตนาอนุกุลซึ่งนักเรียนได้ไปเรียนรู้การสืบค้นข้อมูลจากแหล่งเรียนรู้ในชุมชน เป็นการเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการปฏิรูปการเรียนรู้ ซึ่งชุมชนยินดีให้ความร่วมมือและบริการด้วยความเต็มใจ

1.3 วัฒนธรรมในการทำงานในการปฏิรูปการเรียนรู้ของครูเปลี่ยนไป นั่นคือสภาพเดิมต่างคนต่างทำต่างคนต่างพัฒนาตนเองเพื่อการปฏิรูปฯ แต่หลังจากเข้าร่วมโครงการ วพร. ครูสละเวลาให้ความร่วมมือทำงานปฏิรูปของโรงเรียน และทำงานร่วมกันเป็นทีม และทำงานเป็นระบบมากขึ้น

1.4 แม้ว่าโครงการ วพร.จะสิ้นสุดลง แต่มีครูจำนวนหนึ่งยินดีที่จะพัฒนาตนเองตามแนวทางการทำงานของโครงการต่อไปอีก นั่นคือร่วมมือกันพัฒนางานและวิจัยอย่างจริงจัง มีปรากฏในทุกกลุ่มสาระ และทุกสายงาน แสดงว่าครูมีประสบการณ์จากการดำเนินงานโครงการที่เอื้อต่องานปฏิบัติการเรียนรู้ของผู้เรียน

2. โรงเรียนในโครงการทั้ง 4 โรง ได้นำผลการวิจัยของครูและผลงานของนักเรียนไปจัดนิทรรศการในงานต่าง ๆ ได้รับความสนใจจากโรงเรียนจำนวนมาก โรงเรียนในโครงการจึงได้คัดเลือกโรงเรียนเครือข่ายที่จะขยายผลเอาไว้จำนวนหนึ่ง ซึ่งเมื่อสถานการณ์ของบ้านเมืองในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นปกติ ก็พร้อมขยายผลต่อไป

3. จุดเน้นของโครงการที่ต้องการพัฒนากระบวนการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ โรงเรียนทั้ง 4 โรง ได้ให้ความสำคัญกับแหล่งเรียนรู้ภายนอก โดยเฉพาะโรงเรียนเคหะปัตตานียานุกูลเน้นการเรียนรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่น ทำให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมทำงานกับโรงเรียนตั้งแต่ร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมในการดำเนินงาน และร่วมติดตามประเมินผลปรับปรุงการดำเนินงาน ตลอดจนจนการเป็นวิทยากร หากโรงเรียนจัดการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ในชุมชนอย่างต่อเนื่องและมากขึ้น ชุมชนก็จะเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษามากขึ้น โดยที่คนในชุมชนได้เรียนรู้ไปพร้อม ๆ กับโรงเรียนด้วย ส่งผลให้มีการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในชุมชนเพื่อการเรียนรู้ของคนในชุมชนมากขึ้นไปด้วย ชุมชนก็จะเหมือนโรงเรียนคือเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ด้วย

โครงการวิจัยและพัฒนาเพื่อปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน (วพร.)
ระดับโรงเรียน

บทสรุป

นวัตกรรมการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน
เรื่อง การจัดการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้
เพื่อพัฒนาการอ่านออกเขียนได้

ของ

โรงเรียนบ้านวังกว้าง (117)
อำเภอแม่ลาน จังหวัดปัตตานี

เอกสารนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยย่อย วพร. รหัส RDL 01/S

นวัตกรรมการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน
เรื่อง การจัดการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ เพื่อพัฒนาการอ่านออกเขียนได้
ของโรงเรียนบ้านวังกว้าง อำเภอมะนัง จังหวัดปัตตานี

.....

1. ความเป็นมาของปัญหาการวิจัย

โรงเรียนบ้านวังกว้างได้จัดการเรียนการสอนตั้งแต่ระดับชั้นอนุบาลจนถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จากการจัดการเรียนการสอนทำให้โรงเรียนได้รู้ถึงสภาพปัญหาของผู้เรียนในด้านการใช้ภาษา เนื่องจากโรงเรียนมีนักเรียนนับถือศาสนาอิสลาม 100% นักเรียนจะสื่อสารกันโดยใช้ภาษาถิ่น คือภาษามลายู เป็นภาษาพูดในชีวิตประจำวัน และใช้ภาษาไทยกลางเป็นภาษาที่สอง มีผลทำให้การใช้ภาษาในการเรียนรู้ในกลุ่มสาระต่าง ๆ อยู่ในระดับต่ำ จากปัญหาดังกล่าว โรงเรียนจึงได้ร่วมกันดำเนินการแก้ปัญหา โดยการส่งเสริมสนับสนุนให้มีการจัดการเรียนรู้ จากแหล่งเรียนรู้ที่มีอยู่ทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน ในการแก้ปัญหการใช้ภาษาในการสื่อสารที่เกิดขึ้นดังกล่าว เพื่อให้ผู้เรียนได้พัฒนาทักษะ ทั้งด้านการอ่านและการเขียน โดยกำหนดจุดเน้นในการปฏิรูปการเรียนรู้ครั้งนี้คือ การจัดการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะความสามารถด้านการอ่านออกเขียนได้ จากแนวคิดดังกล่าวข้างต้นทางโรงเรียนจึงได้สมัครเข้าร่วมโครงการ วพร. เพื่อโรงเรียนจะได้พัฒนาแหล่งเรียนรู้และจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ จากประสบการณ์ตรงจากแหล่งเรียนรู้ โดยมีผู้บริหารและคณะครูทุกคน ร่วมรับผิดชอบงานตามโครงการ และมีนักวิจัยภายนอกและนักวิจัยร่วมเข้ามามีส่วนร่วมให้ความรู้ ให้คำปรึกษา

2. หลักการและแนวคิดของการปฏิรูปการเรียนรู้

2.1 การดำเนินงานการปฏิรูปการเรียนรู้ของโรงเรียนยึดหลักการและแนวคิดของชุดโครงการ วพร.

4 แนวคิด คือ

การปฏิรูปการเรียนรู้ตาม พ.ร.บ. คือ การจัดการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสำคัญที่สุด การปฏิรูปทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง การปฏิรูปทั้งโรงเรียน การมีจุดเน้นในการปฏิรูป และการใช้กระบวนการวิจัยและพัฒนาเป็นเครื่องมือ

โรงเรียนได้ปฏิรูปการเรียนรู้ ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ โดยได้จัดการศึกษาที่มุ่งเน้นส่งเสริม ให้ผู้เรียนได้พัฒนาตามธรรมชาติ และเต็มตามศักยภาพของตน โดยมีการจัดสาระการเรียนรู้ การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ รวมทั้งการจัดสภาพแวดล้อมและปัจจัยอื่น ๆ ให้เหมาะสมตามแนวที่ได้กำหนดไว้ เพื่อเป็นการตอบสนองนโยบาย และความต้องการของประเทศในภาพรวม โรงเรียนได้ประชุมเพื่อพัฒนาบุคลากรและทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง โดยมีขั้นตอนการดำเนินการดังนี้

1. ปลุกจิตสำนึก ปลุกเร้าให้เกิดความรู้ ความเข้าใจและมีแนวคิดที่ตรงกันในการปฏิรูปการเรียนรู้

2. ฝึกปฏิบัติการโดยการลงมือปฏิบัติจริง โดยการคิดวิเคราะห์สภาพการดำเนินการจัดการเรียนรู้ที่ผ่านมาร่วมกันวางแผน เพื่อสร้างองค์ความรู้ที่เกิดจากกระบวนการพัฒนา

3. ประสานความสัมพันธ์เป็นการเชื่อมโยงหรือสร้างเครือข่าย การปฏิรูปการเรียนรู้ที่ใช้แหล่งเรียนรู้เป็นสื่อ และกระบวนการเรียนรู้ในการอ่านออกเขียนได้ ไปสู่ผู้ปกครอง ชุมชน ผู้นำศาสนา และผู้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อขอความร่วมมือในการส่งเสริมสนับสนุนแหล่งเรียนรู้ที่สอดคล้องกับกระบวนการเรียนรู้

4. ขยายและเผยแพร่ ขยายการเรียนรู้สู่หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และมีความต้องการในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ จากการใช้แหล่งเรียนรู้พัฒนาทักษะการอ่านออกเขียนได้

ในการจัดทำตัวบ่งชี้ของโรงเรียน ในระยะแรก โรงเรียนได้กำหนดตัวแปรต้นคือการจัดการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ภายในโรงเรียน เพื่อใช้พัฒนาการอ่านและการเขียนของนักเรียนในระดับชั้นอนุบาล - มัธยมศึกษาปีที่ 3 โดยจัดทำตัวบ่งชี้ให้สอดคล้องกับระดับของผู้เรียน เมื่อได้จัดกิจกรรมการเรียนรู้ไปได้ระยะหนึ่ง ผลปรากฏว่า ยังไม่สามารถพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุตามตัวบ่งชี้ที่กำหนดไว้ได้ จึงมีการปรับปรุงตัวบ่งชี้ที่กำหนดไว้เดิมใหม่ให้เหมาะสมกับสภาพของผู้เรียน แล้วจึงจัดกิจกรรมการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ให้กับผู้เรียนเช่นที่ได้เคยจัด โดยได้มีการทดสอบผู้เรียนก่อนและหลังการจัดการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน นำข้อมูลหลังการพัฒนามาวิเคราะห์เปรียบเทียบกับข้อมูลพื้นฐานเพื่อดูผลการพัฒนาต่อไป

2.2 หลักการและแนวคิดของการปฏิรูปการเรียนรู้ที่เป็นจุดเน้น

ตัวแปรตาม : การพัฒนาการอ่านออกเขียนได้

ตัวแปรต้น : การจัดการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้

3. บริบทของโรงเรียน

โรงเรียนบ้านวังกว้าง ตั้งอยู่ที่หมู่ที่ 5 ตำบลป่าไร่ อำเภอแม่ลาน จังหวัดปัตตานี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาปัตตานี เขต 2 เป็นโรงเรียนขนาดกลาง มีนักเรียนจำนวน 582 คน บุคลากร จำนวน 22 คน ชาย 6 คน หญิง 16 คน จัดการเรียนการสอนตั้งแต่ระดับอนุบาลจนถึงระดับ มัธยมศึกษาปีที่ 3

โรงเรียนบ้านวังกว้างได้เข้าร่วมเป็นโรงเรียนแกนนำปฏิรูป และเป็นโรงเรียนแกนนำการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2544 สภาพชุมชน นักเรียน ผู้ปกครอง นับถือศาสนาอิสลาม ส่วนใหญ่เป็นครอบครัวเกษตรกร และฐานะยากจน แต่ชุมชนให้ความสนใจต่อการจัดการเรียนรู้และให้ความร่วมมือในการจัดการศึกษาของโรงเรียน

4. วัตถุประสงค์ของนวัตกรรม

1. เพื่อช่วยให้ครูสามารถจัดการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้เพื่อพัฒนานักเรียนด้านการอ่านออกเขียนได้

2. เพื่อช่วยให้ครูพัฒนานักเรียนด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
3. เพื่อช่วยให้ผู้บริหารสนับสนุนส่งเสริมครูในการพัฒนา/ปฏิรูปการเรียนรู้ของนักเรียน
4. เพื่อช่วยให้ผู้มีส่วนร่วมพัฒนาจากภายนอกโรงเรียนสามารถเสริมสร้างสมรรถภาพครูและผู้บริหารโรงเรียน/สถานศึกษาในการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน

5. ยุทธศาสตร์การปฏิรูปทั้งโรงเรียน

5.1 ยุทธศาสตร์ของครู

5.1.1 ครูใช้การจัดการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้เพื่อพัฒนาการอ่านออกเขียนได้ แหล่งเรียนรู้ทั้งโรงเรียนใช้ในการจัดการเรียนการสอนมีทั้งภายในและภายนอกโรงเรียน โดยครูจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการเชื่อมโยงสาระจากวิชาต่างๆ กับเนื้อหาที่เรียนให้ผู้เรียนสร้างความรู้จากการอ่านและการเขียนจากแหล่งเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนพัฒนาทักษะทางปัญญา ทักษะทางสังคมและทักษะปฏิบัติในการอ่านและเขียน

5.1.2 ครูใช้เทคนิควิธีสอนหลากหลาย เช่น การสอนแบบโครงงาน การสอนตามกระบวนการ 5 ขั้น การสอนแบบซิปปาโมเดล และการสอนแบบบูรณาการ

5.1.3 ในการวัดผลประเมินผลการเรียนรู้ครูใช้วิธีการหลากหลาย เช่น ใช้การทดสอบการอ่านและการเขียน การสังเกตพฤติกรรมในการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ และการประเมินจากชิ้นงาน ทั้งนี้ภายใต้กรอบตามตัวบ่งชี้ที่กำหนดไว้

5.1.4 ครูทำวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียนควบคู่กับการจัดการเรียนการสอน 2 แบบ คือ แบบพัฒนาการเรียนรู้ และแบบแก้ปัญหา ตัวอย่างเช่น ในระยะต้นจะวิจัยพัฒนาผู้เรียนตามจุดเน้นของโรงเรียนเพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนเรียนรู้การอ่านและการเขียนให้พัฒนาตามแผนที่คาดหวังไว้ เมื่อมาดูผลการพัฒนาก็พบว่า มีเด็กเก่งที่พัฒนาขึ้นตามที่กำหนด แต่มีนักเรียนส่วนหนึ่งที่ยังมีปัญหาทำให้ผลการเรียนรู้ไม่ได้ตามที่กำหนด ครูผู้สอนจึงหาวิธีการแก้ไข นักเรียนที่มีปัญหาดังกล่าว โดยใช้ชั่วโมงซ่อมเสริมจัดกิจกรรมเสริมพิเศษเพื่อจัดการการเรียนรู้ตามจุดเน้นของโรงเรียนดำเนินการต่อไปได้ การทำวิจัยของครูจึงดำเนินไปควบคู่กับการเรียนการสอน

5.2 ยุทธศาสตร์ของผู้บริหารโรงเรียน/ฝ่ายวิชาการ

ผู้บริหารใช้ยุทธศาสตร์การมีส่วนร่วม และการทำงานที่เป็นระบบ นั่นคือผู้บริหารให้ทุกฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่การวางแผนอย่างเป็นระบบเพื่อให้ตรวจสอบได้ ทุกคนร่วมปฏิบัติ จัดองค์กร ควบคุมติดตาม และประเมินผลอย่างต่อเนื่อง โดยดึงชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม

5.3 ยุทธศาสตร์ของนักวิชาการ/ผู้มีส่วนร่วมพัฒนาจากภายนอกโรงเรียน

นักวิจัยภายนอกได้เข้ามามีส่วนร่วมในการให้ความรู้ให้คำปรึกษาและนิเทศติดตามผลแบบกัลยาณมิตร

6. กระบวนการดำเนินงานการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน

โรงเรียนได้สมัครเข้าร่วมโครงการวิจัยและพัฒนาการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียนเพราะต้องการแก้ปัญหาการอ่านและการเขียนของผู้เรียน โรงเรียนได้ประชุมบุคลากรและผู้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อสำรวจสภาพปัญหาและความต้องการของโรงเรียนและชุมชนเพื่อให้เป็นจุดเน้นในการปฏิรูปและชี้แจงวัตถุประสงค์ของโครงการ พร้อมทั้งประสานนักวิจัยภายนอกมาเข้าร่วมงานโครงการ หลังจากนั้นทางโรงเรียนร่วมกับนักวิจัยภายนอกได้พัฒนาบุคลากรโดยให้ความรู้ความเข้าใจในกระบวนการเรียนรู้และการทำวิจัย โดยได้จัดหาเอกสารและเชิญวิทยากรที่มีความรู้ความสามารถอบรมบุคลากรในโรงเรียน จากนั้นทางโรงเรียนได้จัดวางยุทธศาสตร์ในการดำเนินงาน กล่าวคือ จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลายโดยยึดปัญหาของผู้เรียน เน้นการฝึกทักษะจากการปฏิบัติจริง ได้จัดกิจกรรมการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้และส่งเสริมการเรียนรู้ มีการสำรวจและจัดทำข้อมูลแหล่งเรียนรู้ และภูมิปัญญาท้องถิ่น พร้อมทั้งได้จัดทำตัวบ่งชี้ของตัวแปรที่เป็นจุดเน้นของโรงเรียน ได้แก่การจัดการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้และการอ่านออกเขียนได้ สำหรับครูผู้สอนทุกคนจะต้องจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นการบูรณาการสาระจากกลุ่มต่าง ๆ ในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้เพื่อพัฒนาการอ่านและการเขียน โดยให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติ และเน้นการพัฒนาทักษะแก่ผู้เรียนทั้ง 3 ด้าน คือด้านทักษะทางปัญญา ทักษะทางสังคม และทักษะปฏิบัติ และมีการประเมินผู้เรียนก่อนและหลังการจัดกิจกรรม เพื่อให้ทราบถึงความก้าวหน้าของการเรียนรู้ของผู้เรียน

7. การวัดและประเมินผลการเรียนรู้

7.1 การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนในการวัดตัวแปรตาม

เครื่องมือที่ใช้ในการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ได้แก่

- แบบทดสอบการอ่านและการเขียนเพื่อเก็บข้อมูลพื้นฐาน และเมื่อสิ้นสุดโครงการ
- แบบทดสอบวัดตามจุดประสงค์การเรียนรู้ก่อนเรียนและหลังเรียน

7.2 การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เกี่ยวข้อง

- ครู ได้มีการใช้แบบสำรวจการจัดการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ของครู และแบบสำรวจการวิจัยในชั้นเรียน

- ผู้บริหาร เครื่องมือที่ใช้ในการวัดผลประเมินผลคือ แบบสอบถามที่ผู้บริหารสร้างขึ้นมาใช้ประเมินการปฏิบัติงานด้านการนิเทศภายใน

- นักวิจัยภายนอก ใช้แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงานการปฏิรูปฯ ของแต่ละฝ่าย

8. นวัตกรรมการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน

8.1 นวัตกรรมของครู

จากการดำเนินการวิจัยและพัฒนารูปแบบการปฏิรูปการเรียนรู้ เป็นระยะเวลา 2 ปี โรงเรียนได้นวัตกรรมดังต่อไปนี้

การจัดการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้เพื่อพัฒนาการอ่านออกเขียนได้

8.1.1 ลักษณะสำคัญของการจัดการเรียนการสอนจากแหล่งเรียนรู้เพื่อพัฒนาการอ่านออกเขียนได้ เป็นการให้ผู้เรียนพัฒนาความสามารถในการใช้ทักษะทางปัญญาสร้างองค์ความรู้ในการอ่าน และการเขียน ตามศักยภาพ และฝึกทักษะทางสังคมและคุณลักษณะที่พึงประสงค์



8.1.2 กระบวนการจัดการเรียนการสอน ค้นพบว่า ควรจัดกิจกรรมที่หลากหลายตามความสนใจของผู้เรียนในการเรียนรู้จากสถานการณ์จริง ประสบการณ์ตรงจากวิถีชีวิตที่เป็นประโยชน์และสัมพันธ์กับชีวิตจริง เช่น นักเรียนในช่วงชั้นที่ 2 จะให้ความสนใจเกี่ยวกับละครเพลง โฆษณาจากสื่อต่าง ๆ โดยเฉพาะโทรทัศน์ ครูจึงจัดกิจกรรมจากสื่อดังกล่าวมาพัฒนาการอ่านและการเขียน โดยให้นักเรียนแสดงบทบาทสมมติจากโฆษณาที่นักเรียนชอบ ซึ่งกิจกรรมดังกล่าวทำให้ผู้เรียนกล้าคิด กล้าแสดงออก และได้สร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับการคิดวิเคราะห์และประเมินค่า

8.2 นวัตกรรม/ การสนับสนุนส่งเสริมของผู้บริหาร

การปฏิบัติงานนิเทศภายในของโรงเรียนบ้านวังกว้างใช้การนิเทศแบบกัลยาณมิตร ได้กำหนดยุทธศาสตร์หลัก ๆ คือ

1. วางแผนและแจ้งนโยบาย เพื่อกำหนดทิศทางในการปฏิบัติงานที่ชัดเจน โดยต้องแสดงถึงจุดเน้นและกิจกรรมที่ต้องปฏิบัติ โดยต้องสร้างความตระหนักแก่คณะครูให้เห็นความสำคัญของการนิเทศ
2. ตั้งคณะกรรมการนิเทศภายใน
3. ดำเนินการนิเทศโดยมอบหมายให้ครูแต่ละช่วงชั้นนิเทศกันเองแบบกัลยาณมิตรและการนิเทศในหลาย ๆ รูปแบบ เช่น ไปสังเกตการสอนของเพื่อนครูในห้องเรียน การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและขณะเดียวกันก็จะได้นำแนวคิดหรือวิธีการสอนจากครูคนอื่นอีกด้วย โดยได้กำหนดปฏิทินการนิเทศในฝ่ายงานวิชาการ เดือนละ 2 ครั้ง

8.3 นวัตกรรม/ การสนับสนุนส่งเสริมของผู้มีส่วนร่วมพัฒนาจากภายนอก

นักวิจัยภายนอกได้ใช้การให้ความรู้ นิเทศและติดตามงานแบบกัลยาณมิตร โดยมีส่วนร่วมตั้งแต่ร่วมวางแผนนำเสนอโครงการวิจัย การแก้ปัญหาต่าง ๆ ในชั้นเรียนของครู และการนิเทศ ติดตามประเมินผลการทำงานของฝ่ายต่าง ๆ

9. ผลการใช้นวัตกรรม

จากการดำเนินการวิจัยและพัฒนารูปแบบในระยะเวลา 2 ปี เกิดผลดังต่อไปนี้

9.1 ผลการเรียนรู้

9.1.1 ด้านผู้เรียน ผู้เรียนมีคะแนนการอ่านและการเขียนเพิ่มขึ้น ปี 2545 คะแนนเฉลี่ยร้อยละ 62.41 ต่อมาในปี 2546 คะแนนเฉลี่ย คิดเป็นร้อยละ 66.14 ทางด้านคุณลักษณะพบว่านักเรียนมีเจตคติที่ดีต่อการเรียนในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้และเรียนรู้อย่างมีความสุข

9.1.2 ด้านครู ครูสามารถพัฒนาผู้เรียนด้านการอ่านออกเขียนได้จากการจัดการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ ทำให้ครูมีทักษะในการเขียนแผนการจัดการเรียนรู้และการจัดการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ที่ครูพัฒนาขึ้นภายในโรงเรียนทั้ง 8 แหล่ง รวมทั้งแหล่งการเรียนรู้ภายนอกด้วย และครูได้เพิ่มสมรรถภาพการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการวิจัยและพัฒนาควบคู่กับการเรียนการสอน ได้ประสบการณ์ตรงจากการใช้

ความคิด การลงมือปฏิบัติจริง และการนำความรู้ไปใช้แบบมีการรวมพลังทั้งโรงเรียนในทุกกิจกรรม ความผูกพันระหว่างครูทั้งโรงเรียนเพิ่มขึ้นจากการปฏิบัติงานแบบรวมพลังที่มีการประสานงานกัน ร่วมมือกันและรับผิดชอบร่วมกัน

9.1.3 ด้านผู้บริหาร จากการดำเนินงานโครงการผู้บริหารเกิดการเรียนรู้หลายอย่าง ได้แก่

1. ภาวะการเป็นผู้นำ ผู้บริหารได้ร่วมกับคณะครูและผู้เกี่ยวข้องในการร่วมกัน วางแผน อำนวยการ ควบคุมและประเมินผล โดยเป็นผู้ดำเนินการบริหารจัดการทำให้มีทักษะในการปฏิบัติงานด้านต่าง ๆ เช่น การประชุม การมอบหมายงาน การติดตามงานและการเป็นแบบอย่างแก่ผู้ร่วมงานและบุคคลอื่น ๆ ในด้านคุณธรรม จริยธรรม

2. การพัฒนาตนเอง ผู้บริหารมีการใฝ่รู้ สามารถพัฒนาตนเอง และนำผลการศึกษา/พัฒนามาประยุกต์ใช้ในการบริหารงาน ทั้งด้านการพัฒนาวิชาการ การบริหารงบประมาณ การบริหารบุคคลและการบริหารอื่น ๆ ซึ่งส่งผลให้ผู้เรียนและครูมีคุณภาพในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

3. ผู้บริหารได้พัฒนาสนับสนุนปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการปฏิรูปการเรียนรู้ ด้านวัสดุ ครุภัณฑ์ อำนวยความสะดวกด้านต่าง ๆ ตลอดจนการจัดแหล่งเรียนรู้ให้สอดคล้องกับการอ่านออกเขียนได้ อันส่งผลต่อคุณภาพด้านการจัดการศึกษา

4. ได้มีโอกาสส่งเสริมให้บุคลากรมีการพัฒนาตนเอง บุคลากรในสถานศึกษาได้อบรม และเข้าร่วมสัมมนาทางวิชาการ และนำผลการอบรมมาปรับปรุงการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ตลอดจนได้เผยแพร่และขยายผลสู่โรงเรียนอื่น ๆ ภายในอำเภอแม่ลาน จังหวัดปัตตานี

9.1.4 ด้านนักวิจัยภายนอก มีส่วนร่วมในการให้คำปรึกษาการพัฒนากระบวนการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ และการวิจัยปฏิบัติการควบคู่กับการเรียนการสอนแก่ครู ส่งผลให้เกิดทักษะการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

9.2 ผลผลิต

9.2.1 นักเรียน การเข้าร่วมโครงการครั้งนี้ทำให้นักเรียนมีผลงานทางด้านการอ่านและการเขียนที่ผ่านกระบวนการคิดวิเคราะห์จากสิ่งใกล้ตัวที่เป็นสภาพการณ์จริง

9.2.2 ครู มีแผนการจัดการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้และงานวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียนที่เป็นการพัฒนาการเรียนรู้และแก้ปัญหา

9.2.3 ผู้บริหาร มีผลงานการประเมินโครงการด้านการนิเทศภายในเกี่ยวกับการวางแผนการนิเทศ การปฏิบัติการนิเทศและการประเมินผลการนิเทศภายใน อันส่งผลต่อการพัฒนาบุคลากรและคุณภาพการศึกษา

9.2.4 นักวิจัยภายนอก มีงานวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม และรายงานผลการประเมินการปฏิบัติงานของฝ่ายต่าง ๆ

9.3 ผลกระทบ

ผลจากการดำเนินงานตามโครงการ นักเรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์ตรง อีกทั้งในระยะยาว นักเรียนได้สร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง และนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน ดังผลงานที่นักเรียนได้เข้าร่วม ประกวดการเขียนเรียงความในระดับช่วงชั้นที่ 1 ได้รับรางวัลการเขียนคำคล้องจอง และเขียนเรื่อง ในระดับช่วงชั้นที่ 2 ได้รับรางวัลประกวดเรียงความในระดับจังหวัด ส่วนในระดับช่วงชั้นที่ 3 ได้รับรางวัล ประกวดเรียงความในระดับประเทศนักเรียนได้สร้างผลงานอันเป็นที่น่าพอใจ เป็นการสร้างชื่อเสียงให้กับ โรงเรียน ส่งผลให้ครูผู้สอนมีผลงานด้านการวิจัย นำไปจัดนิทรรศการเผยแพร่ และครูที่เป็นนักวิจัยหลัก ได้รับเชิญเป็นวิทยากรให้ความรู้แก่ครูในโรงเรียนเครือข่ายต่าง ๆ ในด้านครูผู้สอนได้พัฒนาความรู้ในอาชีพ ของตนเอง สอดคล้องกับการจัดการศึกษาตาม พ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 (ปรับปรุง 2545) ให้ ประสิทธิภาพสำเร็จตามแนวทางการปฏิรูปการเรียนรู้ในระดับที่น่าพอใจ

10. ข้อเสนอแนะในการนำนวัตกรรมไปใช้

ผู้บริหารจะต้องสนับสนุนการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ภายใน และร่วมกับชุมชนในการพัฒนาและ จัดการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ภายนอก การรวมพลังจากภายในและจากชุมชนจะเสริมพลังในการจัดการ เรียนรู้ให้ประสบความสำเร็จได้ดีขึ้น

โครงการวิจัยและพัฒนาเพื่อปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน (วพร.)
ระดับโรงเรียน

บทสรุป

นวัตกรรมการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน
เรื่อง การจัดการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้
เพื่อพัฒนาการอ่านออกเขียนได้

ของ

โรงเรียนบ้านกะลาพอ (118)
อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี

เอกสารนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยย่อย วพร. รหัส RDL 01/S

นวัตกรรมการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน
เรื่อง การจัดการเรียนรู้จากแหล่งการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาการอ่านออกเขียนได้
ของโรงเรียนบ้านกะลาพอ อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี

.....

1. ความเป็นมาของปัญหาการวิจัย

การปฏิรูปการเรียนรู้เป็นหัวใจของการปฏิรูปการศึกษา และเป้าหมายของการปฏิรูปการเรียนรู้ คือ การพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณสมบัติที่พึงประสงค์ตามมาตรฐานการศึกษาตามผู้เรียน จึงจำเป็นต้องจัดกระบวนการเรียนรู้ ให้สอดคล้องกันแนวทางที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ

เนื่องจากนักเรียนโรงเรียนบ้านกะลาพอ ร้อยละ 90 นับถือศาสนาอิสลามทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ในกลุ่มทักษะวิชาภาษาไทยอยู่ในระดับต่ำ และส่งผลกระทบต่อจัดการเรียนการสอนในกลุ่มวิชาอื่นๆ ด้วย ดังนั้นทางโรงเรียนจึงได้พัฒนาและจัดทำแหล่งเรียนรู้ ที่เอื้ออำนวยในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ โดยได้รับงบประมาณสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) จนได้แหล่งเรียนรู้ที่เป็นรูปธรรม ทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์ตรง และสามารถพัฒนาการอ่านออกเขียนได้ ตามศักยภาพของผู้เรียน

ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น โรงเรียนจึงได้เข้าร่วมโครงการ วพร. ในการปฏิบัติการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน เพื่อให้บุคลากรในโรงเรียนทุกคน มีส่วนร่วมในการทำการวิจัย เพื่อพัฒนาความสามารถในการอ่านออกเขียนได้ ของผู้เรียนจากแหล่งเรียนรู้

2. หลักการและแนวคิดของการปฏิรูปการเรียนรู้

2.1 การดำเนินงานการปฏิรูปการเรียนรู้ของโรงเรียนยึดหลักการและแนวคิดของชุดโครงการ วพร. 4 แนวคิด คือ

1. แนวคิดการจัดการศึกษาที่ผู้เรียนสำคัญที่สุดและการปฏิรูปทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง คือต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาไปตามธรรมชาติ และเต็มศักยภาพของ ตนเอง โดยมีการจัดสาระการเรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้ การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ รวมทั้งการจัดสภาพแวดล้อมและปัจจัยอื่นๆ ให้เหมาะสมตามแนวที่ได้กำหนดไว้ในมาตรา 23 – 30 หมวด 4 ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ซึ่งจะมีการปรับเปลี่ยนวิธีเรียนของผู้เรียน และการเปลี่ยนวิธีสอนของครู ซึ่งทั้งครูและผู้เรียนดำเนินชีวิตอยู่ในบริบทของโรงเรียนและชุมชน ผู้บริหารมีอิทธิพลต่อการทำงานของครูในขณะที่ผู้ปกครองมีอิทธิพลต่อชีวิตของผู้เรียน ดังนั้นการปรับเปลี่ยนจะเกิดผลสมบูรณ์ได้ก็ต่อเมื่อนักเรียนที่เกี่ยวข้องมีความเข้าใจและให้การสนับสนุนส่งเสริมการปรับเปลี่ยนให้เป็นในทิศทางเดียวกัน

2. แนวคิดการปฏิรูปทั้งโรงเรียน เป็นแนวคิดที่มุ่งเน้นให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ โดยอาศัยการมีส่วนร่วมของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายโดยมีขั้นตอนที่สำคัญ 6 ขั้นตอน คือ ขั้นสำรวจ ขั้นสนทนาแลกเปลี่ยนความคิด ขั้นการวางแผน ขั้นลงมือปฏิบัติตามแผน ขั้นประเมินผล การดำเนินงาน ขั้นสรุปปรับปรุงแผนงาน

3. การมีจุดเน้นในการปฏิรูป จุดเน้นในการปฏิรูปเกิดจากการรวมพลังกันดำเนินการปฏิรูปเป็นยุทธศาสตร์ที่จะช่วยให้การปฏิรูปการเรียนรู้ของโรงเรียนเห็นผลประจักษ์ได้ในเวลาที่รวดเร็ว และจะทำให้ผู้ปฏิบัติเกิดแรงจูงใจที่จะดำเนินการปฏิรูปประเด็นอื่นๆ ต่อไป จุดเน้นในการปฏิรูปของโรงเรียนคือ การจัดการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะการอ่านและการเขียน

4. การใช้กระบวนการวิจัยและพัฒนาเป็นเครื่องมือ หลักในการดำเนินการวิจัยและพัฒนา มีขั้นตอนการดำเนินงานที่สำคัญแบ่งตามกระบวนการหลักเป็น 2 ขั้นตอน คือ ขั้นตอน การพัฒนา และขั้นตอนการวิจัย มีการดำเนินการต่อเนื่องกันไป

2.2 หลักการและแนวคิดของการปฏิรูปการเรียนรู้ที่เป็นจุดเน้น

ตัวแปรตาม	:	การพัฒนาการอ่านออกเขียนได้
ตัวแปรต้น	:	การจัดการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้

3. บริบทของโรงเรียน

โรงเรียนบ้านกะลาพอตั้งอยู่ที่หมู่ที่ 1 ต.เตราะบอน อ.สาบบุรี จ.ปัตตานี เป็นโรงเรียนขนาดกลาง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาปัตตานี เขต 1 จัดการศึกษาระดับชั้นอนุบาล 1 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีครู จำนวน 24 คน เพศหญิง 16 คน ชาย 8 คน อายุเฉลี่ย 45 ปี วุฒิปริญญาตรี 24 คน นักเรียน 618 คน ส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม

สภาพชุมชน ประชาชนนับถือศาสนาอิสลามร้อยละ 80 ส่วนใหญ่มีอาชีพทำนา ทำสวนและรับจ้าง ฐานะค่อนข้างยากจน รายได้เฉลี่ย 15,000 – 20,000 บาท/ปี/ครอบครัว

4. วัตถุประสงค์ของนวัตกรรม

1. เพื่อช่วยให้ครูสามารถจัดการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้เพื่อพัฒนาการอ่านออกเขียนได้
2. เพื่อช่วยให้ครูพัฒนานักเรียนด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
3. เพื่อช่วยผู้บริหารสนับสนุนส่งเสริมครูในการพัฒนาปฏิรูปการเรียนรู้ของนักเรียน
4. เพื่อช่วยให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมพัฒนาจากภายนอกโรงเรียนสามารถเสริมสร้างสมรรถภาพครูและผู้บริหารโรงเรียน/สถานศึกษาในการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน

5. ยุทธศาสตร์การปฏิรูปทั้งโรงเรียน

5.1 ยุทธศาสตร์ของครู

5.1.1 ครูใช้การจัดการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้เพื่อพัฒนาการอ่านออกเขียนได้ ครูทุกคนร่วมกันศึกษาวิเคราะห์หลักสูตร วางแผนจัดการเรียนรู้ จัดทำแผนการเรียนรู้ทั้งในและนอกสถานที่ กำหนดให้นักเรียนไปศึกษาจากแหล่งเรียนรู้หลายๆ รูปแบบ และทำกิจกรรมนั้นซ้ำ ๆ หลาย ๆ ครั้ง ทำให้นักเรียนเกิดทักษะในการเขียนและอ่านผลงานของตนเองได้ดียิ่งขึ้น

5.1.2 ครูใช้เทคนิควิธีสอนหลากหลาย เช่น ใช้กระบวนการกลุ่ม การการสอนแบบโครงงาน การสอนตามกระบวนการ 5 ขั้นตอน เป็นต้น

5.1.3 ครูใช้วิธีการวัดประเมินผลการเรียนรู้โดยการวัดผลก่อน – หลังเรียน ใช้เครื่องมือต่าง ๆ เช่น แบบสังเกตพฤติกรรม แบบสัมภาษณ์ แบบทดสอบต่าง ๆ ตามความเหมาะสมของแต่ละช่วงชั้น

5.1.4 ครูทำวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน แบบพัฒนาการเรียนรู้ และแก้ปัญหานักเรียนบางคนที่ไม่อาจเรียนรู้ได้ตามเกณฑ์ที่กำหนด ตามจุดเน้นของโรงเรียน ซึ่งช่วยให้นักเรียนเรียนรู้ได้ตามแผนที่วางไว้

5.2 ยุทธศาสตร์ของผู้บริหารโรงเรียน/ฝ่ายวิชาการ

ผู้เรียนเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายให้เข้ามามีส่วนในการวางแผน ร่วมปฏิบัติ ร่วมประเมินผลและร่วมปรับปรุงแก้ไข

5.3 ยุทธศาสตร์ของนักวิชาการ/ผู้มีส่วนพัฒนาจากภายนอกโรงเรียน

นักวิจัยภายนอกให้คำชี้แนะ คำปรึกษา ข้อเสนอแนะตลอดจนแนวทางในการแก้ปัญหาอย่างอย่างกลายานมิตร

6. กระบวนการดำเนินงานการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน

ประกอบด้วย 10 ขั้นตอน คือ

ขั้นที่ 1 ขั้นสร้างความตระหนัก

ประชุมให้ความรู้แก่บุคลากร นักเรียนและผู้เกี่ยวข้องให้เห็นความจำเป็น ประโยชน์ และสิ่งที่จะต้องร่วมกันแก้ปัญหา คือ ให้นักเรียนได้ตระหนักถึงความสำคัญและความจำเป็นของการใช้ภาษาเพื่อสื่อสาร ความรู้ ความคิดและเรื่องราวต่างๆ

ขั้นที่ 2 สร้างความเข้าใจในประเด็นปัญหาวิจัยและยุทธศาสตร์การดำเนินงาน

มีการประชุมครูทั้งโรงเรียนเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประเด็นปัญหาวิจัยและยุทธศาสตร์การดำเนินงาน เพื่อให้ทุกฝ่ายรวมพลังดำเนินงานไปในทิศทางเดียวกัน

ขั้นที่ 3 สร้างความเข้าใจเรื่องการวิจัยในชั้นเรียน มีการประชุมย่อยในแต่ละระดับชั้นเพื่อสร้างความเข้าใจ ตำราของปัญหาของผู้เรียนแต่ละระดับชั้นตามลำดับความสำคัญของปัญหา และสร้างเครื่องมือเพื่อใช้ในการทดลอง เช่น แผนการจัดการเรียนรู้แต่ละระดับชั้น แบบฝึกแต่ละระดับชั้นและ เครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล

ขั้นที่ 4 กำหนดขอบเขตของตัวแปรต้น ตัวแปรตามของการวิจัยของแต่ละระดับชั้น ซึ่งมีกระบวนการดังนี้

1. ครูจัดการเรียนรู้โดยเน้นการพัฒนาการอ่านการเขียนโดยใช้แหล่งเรียนรู้
2. ครูจัดกิจกรรมให้นักเรียนศึกษาค้นคว้าจากแหล่งเรียนรู้ทั้งภายใน – ภายนอก
3. ครูจัดกระบวนการเรียนแบบบูรณาการ เน้นร่วมคิดร่วมทำโดยใช้แหล่งเรียนรู้กับกลุ่มสาระต่างๆ
4. ครูจัดการเรียนรู้เน้นให้นักเรียนสร้างความรู้จากการอ่านการเขียนด้วยการใช้ข้อมูลจากแหล่งเรียนรู้
5. ครูจัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านการเขียนและการรักษาแหล่งเรียนรู้
6. ครูจัดกระบวนการเรียนรู้เน้นผู้เรียนใช้ทักษะกระบวนการคิดในการอ่านการเขียน
7. ครูจัดการเรียนรู้โดยให้ชุมชนมีส่วนร่วม

ขั้นที่ 5 การพัฒนากระบวนการเรียนการสอนของครูแต่ละระดับชั้น

ใช้วิธีการสอนที่หลากหลาย เช่น การสอนแบบบูรณาการ การสอนแบบสาธิตทดลอง การสอนแบบโครงงาน การศึกษานอกสถานที่ ฯลฯ

ขั้นที่ 6 การสร้างเครื่องมือประเมินผู้ที่เกี่ยวข้อง

สร้างเครื่องมือในการประเมิน ได้แก่

1. แบบทดสอบก่อนเรียน หลังเรียน และแบบทดสอบระหว่างเรียน
2. แบบสังเกตพฤติกรรมการเรียน
3. แบบประเมินผลงาน
4. แบบเก็บข้อมูลพื้นฐานและข้อมูลหลังสิ้นสุดโครงการ

ขั้นที่ 7 ขั้นปฏิบัติการวิจัยของครู ผู้บริหาร นักวิจัยภายนอกและหัวหน้าโครงการ

7.1 ครู

7.1.1 สำรวจปัญหาการเรียนการสอนของคนที่เกี่ยวข้องกับ ประเด็นการเรียนรู้ที่เป็นจุดเน้นและกำหนดปัญหาการวิจัย

7.1.2 ดำเนินการวิจัยในชั้นเรียนเพื่อแก้ปัญหาการเรียนการสอน 6 ขั้นตอนคือ ขั้นเตรียมความพร้อม ขั้นปฏิบัติ ขั้นนำเสนอ ขั้นฝึก ขั้นทบทวน ขั้นสรุป/ชื่นชม

7.2 ผู้บริหาร ผู้บริหารจัดทำแผนและดำเนินการวิจัยและพัฒนาครู ได้แก่พัฒนาความรู้ และสมรรถภาพครู จัดปัจจัยเกื้อหนุน จัดการนิเทศภายในแบบกัลยาณมิตรแบบคู่ขนาน ส่งเสริมให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม และการติดตามประเมินผลโครงการ

7.3 นักวิจัยภายนอก จัดทำแผนและดำเนินการวิจัยเพื่อเสริมสมรรถภาพครูและผู้บริหาร

7.4 หัวหน้าโครงการทำแผนและดำเนินการวิจัยระดับโครงการ

ขั้นที่ 8 รวบรวมผลปฏิบัติงานของบุคลากร

ด้านผลผลิตที่เป็นวัตถุและคุณภาพการอ่านออกและเขียนได้ตามข้อมูลพื้นฐานของระดับชั้น แล้วสรุปภาพรวมเพื่อปรับปรุงแก้ไขและนำไปหาวิธีการหรือกระบวนการแก้ปัญหาต่อไป

ขั้นที่ 9 การประเมินโครงการ

ประเมินผลการดำเนินงานของคณะทำงาน และผู้เกี่ยวข้อง โดยตรวจสอบตาม วัตถุประสงค์ วิธีการดำเนินการ ปัจจัยการผลิต ผลกระทบ ซึ่งใช้แบบประเมินโครงการ หรือการประเมินจากการศึกษา สอบถาม สัมภาษณ์

ขั้นที่ 10 สรุปผล เขียนรายงานการประเมินโครงการ

ครูผู้สอนใช้การประเมินจากข้อมูลพื้นฐานและข้อมูลหลังสิ้นสุดโครงการมารวบรวม แล้วสรุปผลที่เกิดจากการเรียนการสอนด้วยการอ่านและเขียน มีจุดเน้นใดบ้างที่ต้องปรับปรุงแก้ไข ตลอดจนแนวทางหรือกระบวนการพัฒนา ส่วนฝ่ายอื่น ๆ ประเมินจากข้อมูลที่เก็บจากการใช้แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ และข้อมูลจากการประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันทั้งโรงเรียน

7. การวัดและประเมินผลการเรียนรู้

7.1 การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนในการวัดตัวแปรตาม

วิธีการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ใช้วัดผลก่อน - หลังการเรียนรู้ โดยใช้เครื่องมือต่างๆ คือ แบบสังเกตพฤติกรรม แบบสัมภาษณ์ แบบประเมินชิ้นงานและแบบทดสอบต่างๆ ตามความเหมาะสมของแต่ละระดับชั้น

7.2 การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของผู้ที่เกี่ยวข้อง

- ครู ใช้แบบสำรวจงานวิจัยของครูและการจัดการเรียนรู้ตามจุดเน้น
- ผู้บริหาร ใช้แบบสอบถามเกี่ยวกับการดำเนินงานตามโครงการ
- นักวิจัยภายนอก ใช้แบบสำรวจความคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติงานของแต่ละฝ่าย

8. นวัตกรรมการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน

8.1 นวัตกรรมของครู

จากการดำเนินการวิจัยและพัฒนารูปแบบการปฏิรูปการเรียนรู้เป็นระยะเวลา 2 ปี โรงเรียนได้นวัตกรรมดังต่อไปนี้คือ การจัดการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้เพื่อพัฒนาการอ่านออกเขียนได้

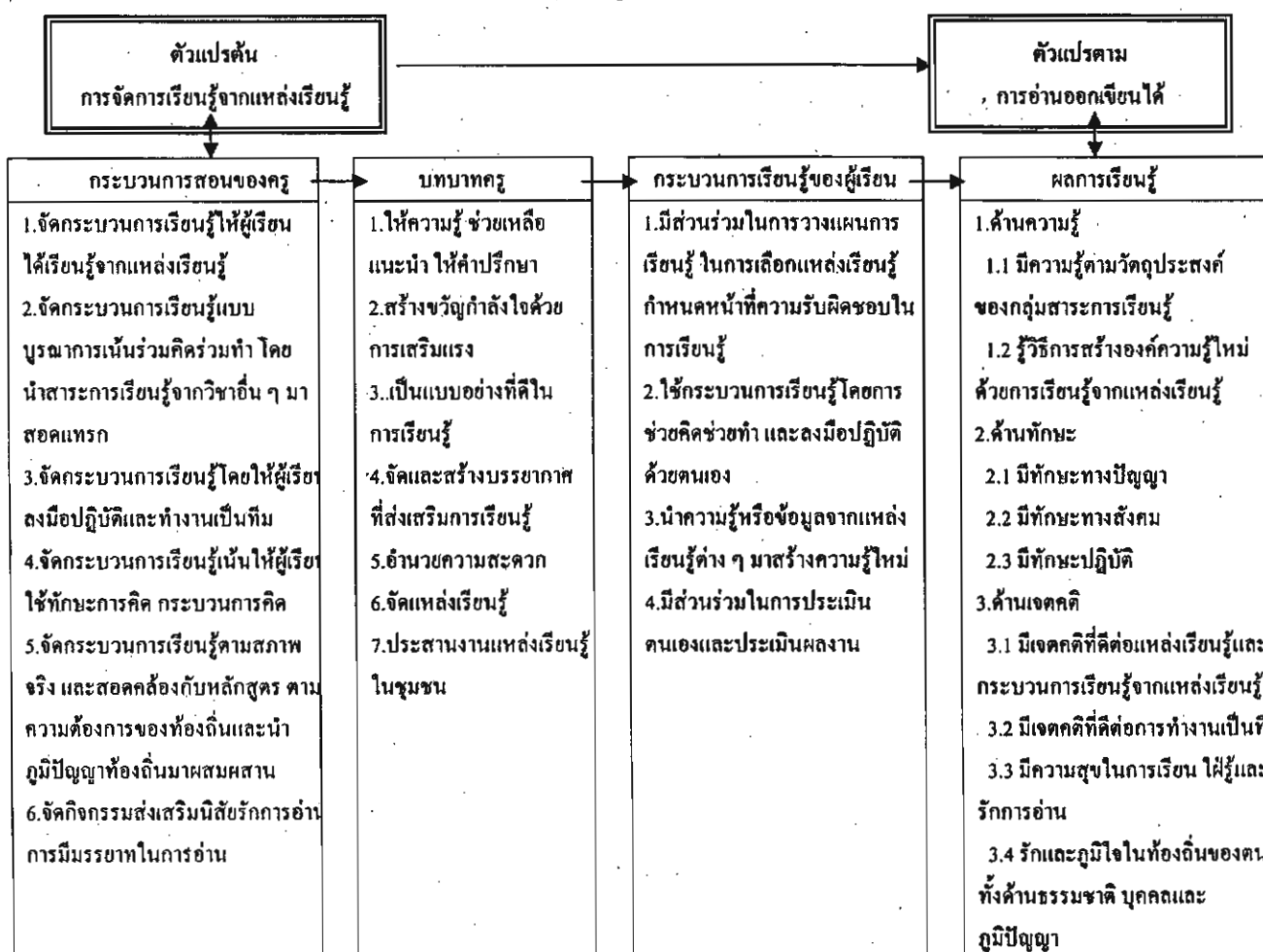
8.1.1 ลักษณะสำคัญของการจัดการเรียนการสอนจากแหล่งเรียนรู้โดยให้ผู้เรียน มีทักษะการอ่านออกเขียนได้ตามเกณฑ์ที่วางไว้ ดังนี้

ป.1-2 อ่านออก เขียนได้

ป.3-4 อ่านคล่อง เขียนคล่อง

ป.5-6 อ่านเป็น เขียนเป็น

ม.1-3 อ่านอย่างมีวิจารณญาณ เขียนอย่างสร้างสรรค์



8.1.2 กระบวนการจัดการเรียนการสอนของครูมี 6 ขั้น คือ

ขั้นที่ 1 ขั้นเตรียมความพร้อม

ครูและนักเรียนช่วยกันวางแผน

ขั้นที่ 2 ขั้นปฏิบัติ

ปฏิบัติตามขั้นตอนที่วางไว้

ขั้นที่ 3 ขั้นนำเสนอ

นำข้อมูลมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในชั้นเรียน

ขั้นที่ 4 ขั้นฝึก

การฝึกซ้ำๆ

ขั้นที่ 5 ขั้นทบทวน

ทบทวน ปรับปรุงงานให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ขั้นที่ 6 ขั้นสรุป/ชื่นชม

นำเสนอผลงาน/เผยแพร่ผลงานโดยจัดนิทรรศการ

8.2 นวัตกรรม/การสนับสนุนส่งเสริมของผู้บริหาร

ผู้บริหารนำกระบวนการบริหารเชิงระบบแบบมีส่วนร่วมมาใช้ในการบริหารจัดการ เพื่อให้ครูทั้งโรงเรียนเข้าสู่ระบบการพัฒนาตามวงจร P-D-C-A

8.3 นวัตกรรม/การสนับสนุนส่งเสริมของผู้มีส่วนร่วมพัฒนาจากภายนอก

นักวิจัยภายนอกเข้ามามีส่วนร่วมแบบกัลยาณมิตร โดยได้ดำเนินการพัฒนาบุคลากรของโรงเรียนเกี่ยวกับการดำเนินงานโครงการวิจัยและพัฒนาทุกระยะ ให้ความรู้เกี่ยวกับการใช้แหล่งเรียนรู้ การเขียนรายงานวิจัย การนำเสนอผลงานวิจัยรวมทั้งการดำเนินงานเกี่ยวกับการขยายผลของโรงเรียนในโครงการ รวบรวมและเผยแพร่ผลงานวิจัยของครูให้คำปรึกษาแนะนำนักวิจัยของโรงเรียน และนิเทศติดตามผลอย่างต่อเนื่อง

9. ผลการใช้นวัตกรรม

9.1 ผลการเรียนรู้

9.1.1 ด้านผู้เรียน

- นักเรียนอ่านออกเขียนได้มากขึ้น กระบวนการอ่านและการเขียนหลังการพัฒนาสูงกว่าก่อนการพัฒนา
- นักเรียนสามารถเรียนรู้ด้วยตนเองและได้เรียนรู้จากการปฏิบัติจริง รู้จักวางแผนการทำงานอย่างเป็นระบบ

9.1.2 ด้านครู

- ครูมีทักษะการวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียนที่ตนดำเนินงานด้วยตนเอง
- ครูมีทักษะการจัดกระบวนการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้เพื่อพัฒนาการอ่าน

ออกเขียนได้ของผู้เรียน

9.1.3 ด้านผู้บริหาร

มีทักษะในการรวมพลังครูทั้งโรงเรียนในการพัฒนาตนเองในการจัดการเรียนรู้และการทำวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียนตามจุดเน้นของโรงเรียน

9.1.4 ด้านนักวิจัยภายนอก

นักวิจัยภายนอกมีทักษะการทำวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาครูและผู้บริหารของโรงเรียนเพื่อปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้

9.2 ผลผลิต

- 9.2.1 นักเรียนได้ชิ้นงานหนังสือเล่มเล็ก เรื่อง “การเขียนเรื่องตามจินตนาการ”
- 9.2.2 ครูได้แผนการจัดการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้และงานวิจัยในชั้นเรียน
- 9.2.3 ผู้บริหารได้งานวิจัยการจกระบบนิเทศภายในโรงเรียน
- 9.2.4 นักวิจัยภายนอกได้รายงานการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

9.3 ผลกระทบ

- 9.3.1 นักเรียนมีเจตคติที่ดีในการทำงาน
- 9.3.2 ครูมีการทำงานเป็นระบบ

10. ข้อเสนอแนะในการนำนวัตกรรมไปใช้

ผู้บริหารจะต้องส่งเสริม สนับสนุน ให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกับโรงเรียนในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ เพื่อให้ให้นักเรียนได้เรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย

.....

โครงการวิจัยและพัฒนาเพื่อปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน (วพร.)
ระดับโรงเรียน

บทสรุป

นวัตกรรมการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน
เรื่อง การจัดการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้
เพื่อพัฒนาการอ่านออกเขียนได้

ของ

โรงเรียนชุมชนบ้านกะมียอ (119)
อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี

เอกสารนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยย่อย วพร. รหัส RDL 01/S

นวัตกรรมการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน
เรื่อง การจัดการเรียนรู้จากแหล่งการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาการอ่านออกเขียนได้
ของโรงเรียนชุมชนบ้านกะมียอ อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี

.....

1. ความเป็นมาของปัญหาการวิจัย

การปฏิรูปการเรียนรู้เป็นการพัฒนาให้ผู้เรียนมีคุณสมบัติที่พึงประสงค์ตามมาตรฐานการศึกษาด้านผู้เรียนซึ่งกำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ในปีการศึกษา 2545 โรงเรียนชุมชนบ้านกะมียอได้รับคัดเลือกให้เข้าโครงการวิจัยและพัฒนาเพื่อปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน เป็นการศึกษาวิจัยมุ่งใช้รูปแบบการวิจัยปฏิบัติการ เพื่อให้ได้องค์ความรู้และนวัตกรรมเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียน ซึ่งจะส่งผลให้เกิดการพัฒนาที่เป็นรูปธรรมต่อไป

จากสภาพการดำเนินการจัดการเรียนรู้ของโรงเรียนพบว่า กลุ่มทักษะภาษาไทยมีปัญหาในด้านการอ่านและเขียนมากที่สุด ซึ่งผลจากผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของโรงเรียนในช่วง 3 ปีการศึกษาที่ผ่านมาอยู่ในระดับต่ำ ทางโรงเรียนมีปัญหาคือต้องการพัฒนาอย่างเร่งด่วนคือด้านคุณภาพการอ่านและเขียนของนักเรียน โรงเรียนจึงจัดแหล่งเรียนรู้ที่อยู่ในโรงเรียนและนอกโรงเรียนเพื่อพัฒนานักเรียนในด้านการอ่านและการเขียน โรงเรียนชุมชนบ้านกะมียอจึงได้ดำเนินการวิจัยนี้เป็นโครงการวิจัยย่อยของโครงการวิจัยและพัฒนาเพื่อปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน รหัส RDL 01/S โดยมีโรงเรียนในโครงการอีก 3 โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนเคหะปัตตานียานุกูล โรงเรียนบ้านกะลาพอ และโรงเรียนบ้านวังกว้าง โดยมีนางลออ ภูวิกรมย์ เป็นหัวหน้าโครงการ และมีนางลออ ภูวิกรมย์ นางลัดดาวรรณ ศรีสังข์ เป็นนักวิจัยภายนอก

2. หลักการและแนวคิดของการปฏิรูปการเรียนรู้

2.1 การดำเนินงานการปฏิรูปการเรียนรู้ของโรงเรียนยึดหลักการและแนวคิดของชุดโครงการ วพร.

4 แนวคิด คือ

1. แนวคิดการจัดการศึกษาที่ผู้เรียนสำคัญที่สุดและการปฏิรูปทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (ปรับปรุง 2545) ใช้เป็นหลักในการจัดการศึกษาในทิศทางที่เอื้อต่อการพัฒนาเด็กและเยาวชนของชาติให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้และมีคุณสมบัติที่พึงประสงค์ตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรกำหนดไว้ในหมวด 4 กล่าวไว้ว่า การจัดการศึกษาต้องยึดหลักผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด จึงต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาไปตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพของตน โดยมีการจัดสาระการเรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้ การวัดและประเมินผลการเรียนรู้รวมทั้งการจัดสภาพแวดล้อมและปัจจัยอื่นๆ ให้เหมาะสม

2. การปฏิรูปทั้งโรงเรียน

เป็นแนวคิดที่มุ่งให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องมีการพัฒนาไปพร้อมๆ กันอย่างเป็นระบบ มีการดำเนินการอย่างครอบคลุมในทุกองค์ประกอบของโรงเรียน โดยอาศัยการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายทั้ง 5 ขั้นตอน คือขั้นสำรวจ ขั้นสนทนาแลกเปลี่ยนความคิด ขั้นวางแผน ขั้นลงมือปฏิบัติตามแผน ขั้นประเมินผลการดำเนินงาน และขั้นการปรับปรุงแผนงาน

การพัฒนาทั้งโรงเรียนให้แนวคิดและแนวทางที่เอื้อต่อการปฏิรูปการเรียนรู้ให้ได้ผลการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน จึงเป็นยุทธศาสตร์ที่จะมีพลังเพียงพอที่จะผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่เห็นได้ชัดเจน

3. การมีจุดเน้นในการปฏิรูป

เนื่องจากมีประเด็นการเรียนรู้จำนวนมาก ที่ควรจะได้รับ การปฏิรูปให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (ฉบับปรับปรุง 2545) การดำเนินการเพื่อให้เกิดการปรับเปลี่ยนในหลาย ๆ เรื่อง หลาย ๆ ประเด็นไปพร้อม ๆ กันทั้งหมด ซึ่งจะให้ประสบความสำเร็จในเวลาจำกัดอาจเป็นไปได้ยากและใช้เวลานาน ดังนั้นการให้โรงเรียนหยิบยกรจุดเน้นที่ต้องการพัฒนาขึ้นมาดำเนินการก่อนจึงเป็นยุทธศาสตร์ที่จะช่วยให้การปฏิรูปเห็นผลประจักษ์ในเวลารวดเร็วและทำให้ผู้ปฏิบัติเกิดแรงจูงใจที่ดำเนินการปฏิรูปในประเด็นอื่น ๆ ต่อไปอีก

4. การใช้กระบวนการวิจัยและพัฒนาเป็นเครื่องมือ

การวิจัยและพัฒนาเป็นการพัฒนาแบบหนึ่งที่ใช้การวิจัยเป็นเครื่องมือหรือยุทธวิธีในการดำเนินงานเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นในทิศทางหรือลักษณะที่ต้องการ โดยใช้กระบวนการวิจัยในการพัฒนางาน ซึ่งจะช่วยให้เห็นภาพของงานและมีการดำเนินการอย่างเป็นระบบ ระเบียบ มีการศึกษาทดลองเพื่อให้เห็นผลประจักษ์ มีการตัดสินใจบนฐานข้อมูลที่เชื่อถือได้และมีการปรับปรุงพัฒนาอย่างต่อเนื่อง จนกระทั่งการพัฒนาบรรลุเป้าหมายที่ต้องการ

แนวคิดข้างต้นที่กล่าวมา โรงเรียนชุมชนบ้านกะมิยอนนำมาใช้ในการวาง ยุทธศาสตร์การปฏิรูปการเรียนรู้ ร่วมกันเลือกจุดเน้น/ผลการเรียนรู้ที่ต้องการปฏิรูปและเลือกวิธีการ/นวัตกรรมในการจัดการเรียนรู้ที่ต้องการจะศึกษาวิจัยและพัฒนาเพื่อให้เกิดผลการเรียนรู้ตามจุดเน้นที่ต้องการแล้วทุกฝ่ายรวมพลังกันดำเนินการตามบทบาทหน้าที่ของตนเพื่อให้บรรลุผลที่ต้องการ ทั้งนี้ทุกฝ่ายที่ดำเนินการ จะใช้การวิจัยและพัฒนาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาในประเด็นที่ตนเกี่ยวข้อง รวมทั้งมีกลุ่มบุคคลจากภายนอกโรงเรียนเข้าร่วมและศึกษาวิจัยด้วย

2.2 หลักการและแนวคิดของการปฏิรูปการเรียนรู้ที่เป็นจุดเน้น

ตัวแปรตาม : การอ่านออกเขียนได้

ตัวแปรต้น : การจัดการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้

3. บริบทของโรงเรียน

โรงเรียนชุมชนบ้านกะมิยอเป็นโรงเรียนขนาดกลาง ตั้งอยู่หมู่ที่ 2 ตำบลกะมิยอ อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี เป็นโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาปัตตานี เขต 1 เปิดสอนในระดับก่อนประถมศึกษา ระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาตอนต้น ในปีการศึกษา 2546 มีนักศึกษาทั้งสิ้น 589 คน เป็นนักเรียนก่อนประถมศึกษา 118 คน ระดับประถมศึกษา 414 คน และมัธยมศึกษา 57 คน มีข้าราชการครู 22 คน ครูอัตราจ้าง 3 คน นักการภารโรง 2 คน

โรงเรียนอยู่ในเขตพื้นที่ขององค์การบริหารส่วนตำบลกะมิยอ มีเนื้อที่ 6 ไร่ 2 งาน 41 ตารางวา ประกอบด้วยอาคารเรียน 3 หลัง อาคารประกอบ 2 หลัง อาคารชั่วคราว 1 หลัง มีห้องปฏิบัติการทางภาษา ห้องวิทยาศาสตร์ ห้องปฏิบัติการคอมพิวเตอร์ ห้องสมุด ศูนย์เกษตร สระน้ำ สวนหย่อม ฯลฯ

สภาพสังคม เศรษฐกิจ ประชาชนนับถือศาสนาอิสลามร้อยละ 100 อาชีพหลักของผู้ปกครอง ทำนา เพาะปลูกพืชไร่ หัตถกรรมในครัวเรือน (เย็บหมวกกะปิเยาะ ปักผ้าคลุมผมสตรีมุสลิม) สภาพทางเศรษฐกิจ โดยทั่วไป ประชาชนมีฐานะพอกินพอใช้ค่อนข้างยากจน

โรงเรียนชุมชนบ้านกะมิยอ กำหนดวิสัยทัศน์ของโรงเรียน คือ โรงเรียนมาตรฐานการศึกษา สืบสานวัฒนธรรมล้ำค่า จัดแหล่งเรียนรู้สู่การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ และคำขวัญของ โรงเรียน คือ เรียนดี กีฬาเด่น เน้นวินัย ใฝ่คุณธรรม

4. วัตถุประสงค์ของนวัตกรรม

1. เพื่อช่วยให้ครูสามารถจัดการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้เพื่อพัฒนานักเรียนด้านการอ่านออกเขียนได้
2. เพื่อช่วยให้ครูพัฒนานักเรียนด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
3. เพื่อช่วยให้ผู้บริหารสนับสนุนส่งเสริมครูในการพัฒนา/ปฏิรูปการเรียนรู้ของนักเรียน
4. เพื่อช่วยให้ผู้มีส่วนร่วมพัฒนาจากภายนอกโรงเรียนสามารถเสริมสร้าง สมรรถภาพครูและผู้บริหาร โรงเรียน/สถานศึกษาในการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน

5. ยุทธศาสตร์การปฏิรูปทั้งโรงเรียน

5.1 ยุทธศาสตร์ของครู

5.1.1 ครูใช้การจัดการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้เพื่อพัฒนาการอ่านออกเขียนได้ โดยครู และนักเรียนร่วมกันสำรวจแหล่งเรียนรู้ทั้งในและนอกโรงเรียน และร่วมกันพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียน เพื่อให้ให้นักเรียนได้ศึกษา ค้นคว้าหาความรู้และจัดทัศนศึกษานอกสถานที่เพื่อให้ให้นักเรียนได้ประสบการณ์ตรง ได้เปลี่ยนบรรยากาศการเรียนได้เรียนรู้สิ่งใหม่

5.1.2 ครูใช้เทคนิคกระบวนการสื่อสาร 6 ขั้น มีดังนี้

ขั้นที่ 1 การเตรียมความพร้อม (Warm up) ที่เกี่ยวกับสิ่งที่จะไปศึกษา

- เตรียมแหล่งเรียนรู้
- เตรียมเอกสาร/อุปกรณ์
- เตรียมนักเรียน

ขั้นที่ 2 การปฏิบัติจริง (Operation)

- รวบรวมข้อมูลจากแหล่งเรียนรู้

ขั้นที่ 3 การนำเสนอ (Presentation)

- ปรับปรุงข้อมูล
- วางแผนการเขียนเรื่องร่วมกัน

ขั้นที่ 4 การฝึก (Practice)

- ฝึกเขียนเรื่องตามที่วางแผนการเขียนเรื่อง

ขั้นที่ 5 การนำไปใช้ (Production)

- เขียนเป็นผลงานของตนเอง

ขั้นที่ 6 สรุป/ชื่นชม (Wrap up)

- คัดเลือกผลงานดีเด่น จัดนิทรรศการผลงาน

5.1.3 ครูใช้วิธีการวัดผลประเมินผลการเรียนรู้

- แบบทดสอบเก็บข้อมูลพื้นฐาน
- แบบประเมินคุณลักษณะอันพึงประสงค์
- แบบฝึกระหว่างเรียน
- แบบสรุปผลการทดสอบก่อนและหลังพัฒนา
- แบบประเมินพฤติกรรมนักเรียน

5.1.4 ครูทำวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียนควบคู่กับการจัดการเรียนการสอน

- การวิจัยแบบพัฒนาการเรียนรู้ เช่น การพัฒนากระบวนการ

เรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนเพื่อพัฒนาทักษะด้านต่อไปนี้ การเขียนบทหรือโครง การคัดลายมือการ เป็นผู้นำคนใหม่ เป็นต้น

- การวิจัยแบบแก้ปัญหา เช่น การแก้ปัญหา
 - นักเรียนไม่ส่งงาน
 - การอ่านคำที่อยู่ในมาตรา แม่ กบ
 - การอ่านคำที่อยู่ในมาตรา แม่ กม

5.2 ยุทธศาสตร์ของผู้บริหารโรงเรียน

การดำเนินการตามโครงการวิจัยและพัฒนาเพื่อปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน (วพร.)นี้ ผู้บริหารมีบทบาทที่สำคัญมากในการขับเคลื่อนโครงการให้ดำเนินไปตามแนวทางและกรอบการดำเนินงาน

ตามโครงการและยังเป็นผู้รับผิดชอบที่จะผลักดันให้โครงการบรรลุวัตถุประสงค์ตามที่กำหนด ดังนั้นผู้บริหารนอกจากจะใช้ยุทธศาสตร์การดำเนินงานตามโครงการ 4 ยุทธศาสตร์หลัก คือ

1. ยุทธศาสตร์การปฏิรูปการเรียนรู้
2. ยุทธศาสตร์การวิจัยและพัฒนา
3. ยุทธศาสตร์การพัฒนาทั้งโรงเรียน
4. ยุทธศาสตร์การจัดการศึกษาที่ยึดผู้เรียนสำคัญที่สุด

ผู้บริหารยังต้องใช้ยุทธศาสตร์ด้านอื่นเพื่อให้การดำเนินงานเกิดประสิทธิผลอย่างมีประสิทธิภาพ ยุทธศาสตร์สำคัญที่ผู้บริหารใช้ในการดำเนินการครั้งนี้ คือ ยุทธศาสตร์การบริหารที่ใช้โรงเรียนเป็นฐาน (School Based Management) ทั้งนี้เพราะลักษณะของโครงการใช้โรงเรียนเป็นฐาน ปฏิบัติการและยุทธศาสตร์นี้มีกระบวนการที่เปิดโอกาสให้ใช้ยุทธศาสตร์ได้อย่างหลากหลาย ที่เป็นจุดเด่นของยุทธศาสตร์การบริหารจัดการที่ใช้โรงเรียนเป็นฐาน คือ คำตอบสุดท้ายของการปฏิบัติงานอยู่ที่โรงเรียน

การนำยุทธศาสตร์การบริหารที่ใช้โรงเรียนเป็นฐานไปใช้ขึ้นการดำเนินการ โครงการ วพร. ได้ดำเนินการดังนี้

1. ใช้กระบวนการกระจายอำนาจ เพื่อให้การดำเนินงานของครูผู้ปฏิบัติมีความคล่องตัวและรวดเร็วได้มีการจัดทีมงานเป็นสายชั้นและกระจายอำนาจการตัดสินใจการแก้ปัญหา จัดซื้อจัดจ้าง
2. ใช้กระบวนการทำงานแบบมีส่วนร่วม การจัดทำกำหนดการต่างๆ ปฏิทินการทำงาน และกำหนดเป้าหมาย วัตถุประสงค์แต่ละภาคเรียนของการดำเนินการโครงการ วพร. ได้ให้คณะครู หัวหน้าทีมงานได้มีส่วนร่วมอย่างเต็มที่
3. กำหนดบทบาทให้คณะครู ผู้บริหาร กรรมการสถานศึกษาและผู้ปกครองพร้อมๆ กับมอบหมายภารกิจให้โดยพยายามสร้างความตระหนักให้กลุ่มต่างๆ เหล่านี้เป็นผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ของโครงการ
4. พัฒนาศักยภาพของบุคลากรในการดำเนินงานอย่างสม่ำเสมอ โดยประชุมปรึกษา แลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างจริงจังในลักษณะของการรวมพลัง (Collaborative)
5. เปิดโอกาสให้คณะครูผู้ปฏิบัติงานได้มีการปฏิสัมพันธ์ระหว่างการทำงานอย่างเป็นรูปธรรมโดยการให้ครูปรึกษาการทำงาน การสร้างนวัตกรรมและการสรุปผลกลุ่มย่อย
6. ใช้กระบวนการนิเทศแบบติดตามข้อมูลความก้าวหน้าและปรึกษาปัญหาจัดซื้อจัดจ้างตลอดเวลาในลักษณะกัลยาณมิตร
7. จัดให้มีฝ่ายอำนวยการเพื่อคอยเกื้อหนุนด้านปัจจัย สื่อและงบประมาณ สามารถตัดสินใจได้รวดเร็ว
8. จัดให้มีทีมประชาสัมพันธ์โครงการเพื่อสร้างความเข้าใจและประสานงานกับผู้ปกครองและชุมชน
9. พัฒนาแหล่งเรียนรู้ภายในสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพและเอื้อต่อการดำเนินงานและการปฏิรูปการเรียนรู้

จากการใช้ยุทธศาสตร์ต่างๆ ของผู้บริหารในส่วนของการควบคุมกำกับและติดตามผลการดำเนินการตามโครงการ วพร. ผลการดำเนินการเป็นที่น่าพอใจทั้งในส่วนของผู้ปฏิบัติงาน นักเรียน ผู้ปกครองและชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนของโครงการหอสรุปในเบื้องต้นได้ว่ามีผล น่าพอใจทั้งใน ด้านประสิทธิผลและประสิทธิภาพ

5.3 ยุทธศาสตร์ของนักวิจัยภายนอกโรงเรียน

ใช้ยุทธศาสตร์การนิเทศ ให้ความรู้แบบกัลยาณมิตร

6. กระบวนการดำเนินงานการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน

ขั้นที่ 1 สร้างความตระหนัก โดยจัดประชุม ให้ความรู้ แก่บุคลากร แต่งตั้งคณะทำงาน สำรวจ ปัญหาและความต้องการของโรงเรียน

ขั้นที่ 2 สร้างความเข้าใจประเด็นปัญหาวิจัยและยุทธศาสตร์ในการดำเนินงาน มีการจัดประชุม ร่วมกันกำหนดประเด็นปัญหาวิจัยและยุทธศาสตร์การดำเนินงานและประสานกับโรงเรียนอื่น ๆ ที่อยู่ใน โครงการ

ขั้นที่ 3 จัดทำแผนปฏิบัติการวิจัย นักวิจัยหลักของโรงเรียนในโครงการจัดประชุม ร่วมกับนักวิจัยภายนอกทำแผนปฏิบัติการของครูในการจัดการเรียนรู้กระบวนการสื่อสาร 6 ขั้นตอน แผนปฏิบัติการของผู้บริหาร และของนักวิจัยภายนอก ใช้กระบวนการสื่อสาร 6 ขั้นตอน ในการจัด กิจกรรมการเรียนการสอนและกิจกรรมที่พึงประสงค์ที่ทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ เช่น การทำงานกลุ่ม การ มีส่วนร่วม เป็นต้น

ขั้นที่ 4 การกำหนดตัวบ่งชี้ โรงเรียนได้พัฒนาตัวบ่งชี้ของกระบวนการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้และ ตัวบ่งชี้ของทักษะการอ่านและการเขียน โดยร่วมมือกับโรงเรียนบ้านวังกว้างและโรงเรียนบ้านกะลาพอที่อยู่ใน โครงการเดียวกัน

ขั้นที่ 5 การจัดทำเครื่องมือวิจัย โรงเรียนได้จัดให้มีการประชุมตัวแทนครูทุกกลุ่มสาระร่วมกับ นักวิจัยหลักของโรงเรียนจัดทำเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบประเมินความก้าวหน้าในการอ่าน และการเขียน แบบสังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้ และแผนการจัดการเรียนรู้ทุกกลุ่มสาระทุกระดับชั้น ส่วน แบบทดสอบวัดทักษะการอ่านและการเขียนก่อนและหลังการพัฒนาได้จัดทำร่วมกับ โรงเรียนบ้านวังกว้าง และโรงเรียนบ้านกะลาพอ

ขั้นที่ 6 การปฏิบัติการวิจัย มีการประชุม ชี้แจง จัดอบรมและศึกษาดูงานเพื่อพัฒนาครูเรื่องการ ทำ วิจัย การจัดการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ ครูนำแผนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นตัวแปรต้นและตัวแปรตามไปใช้ จัดการเรียนการสอน โดยแบ่งเป็น 4 ระยะ มีการนิเทศภายในเพื่อให้ความช่วยเหลือครูในการปฏิบัติงาน

ตามแผน ก่อนสิ้นสุดแต่ละระยะจะมีการร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้เพื่อแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นก่อนที่จะดำเนินการต่อไป

ขั้นที่ 7. การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ มีการจัดปัจจัยเกื้อหนุนและรวมพลังจากภายในและภายนอก ปรับปรุงพัฒนาแหล่งเรียนรู้และจัดหาแหล่งเรียนรู้เพิ่มเติม

ขั้นที่ 8 การประเมินความก้าวหน้าและปรับปรุงการเรียนการสอน มีการประเมินความก้าวหน้าของผู้เรียนทุกภาคเรียน และรวบรวมผลการประเมินทั้งข้อมูลเชิงปริมาณและข้อมูลเชิงคุณภาพจากการสังเกต และปรับปรุงแก้ไข

ขั้นที่ 9 การประเมินผลสรุป โรงเรียนได้รวบรวมข้อมูลพื้นฐานและข้อมูลเมื่อสิ้นสุดโครงการ นำมาวิเคราะห์ดูผลว่าได้เกิดการเปลี่ยนแปลงตามตัวบ่งชี้ที่กำหนดหรือไม่ก็น้อยเพียงใดตลอดจนผลกระทบต่างๆ ที่เกิดขึ้น เพื่อสรุปและรายงานผล

7. การวัดและประเมินผลการเรียนรู้

7.1 การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนในการวัดตัวแปรตาม

ในการประเมินผลงานของนักเรียน ได้ประเมินในประเด็น

1. ชิ้นงานที่นักเรียนผลิตขึ้นด้วยตัวเองและรวมกลุ่มกับเพื่อน
2. กระบวนการทำงานขั้นตอนการทำงาน
3. พฤติกรรมเชิงจริยธรรม (ความรับผิดชอบ ความขยัน)
4. ผลการเรียนรู้ที่สัมพันธ์กับวิชาต่างๆ

7.2 การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของผู้ที่เกี่ยวข้อง

ครู ใช้แบบสำรวจการจัดการเรียนรู้ของครูและแบบสำรวจงานวิจัยในชั้นเรียน

ผู้บริหาร ใช้แบบสอบถามการดำเนินงานตามโครงการ

นักวิจัยภายนอก ใช้แบบสำรวจความคิดเห็นเกี่ยวกับการปฏิบัติงานของฝ่ายต่าง ๆ

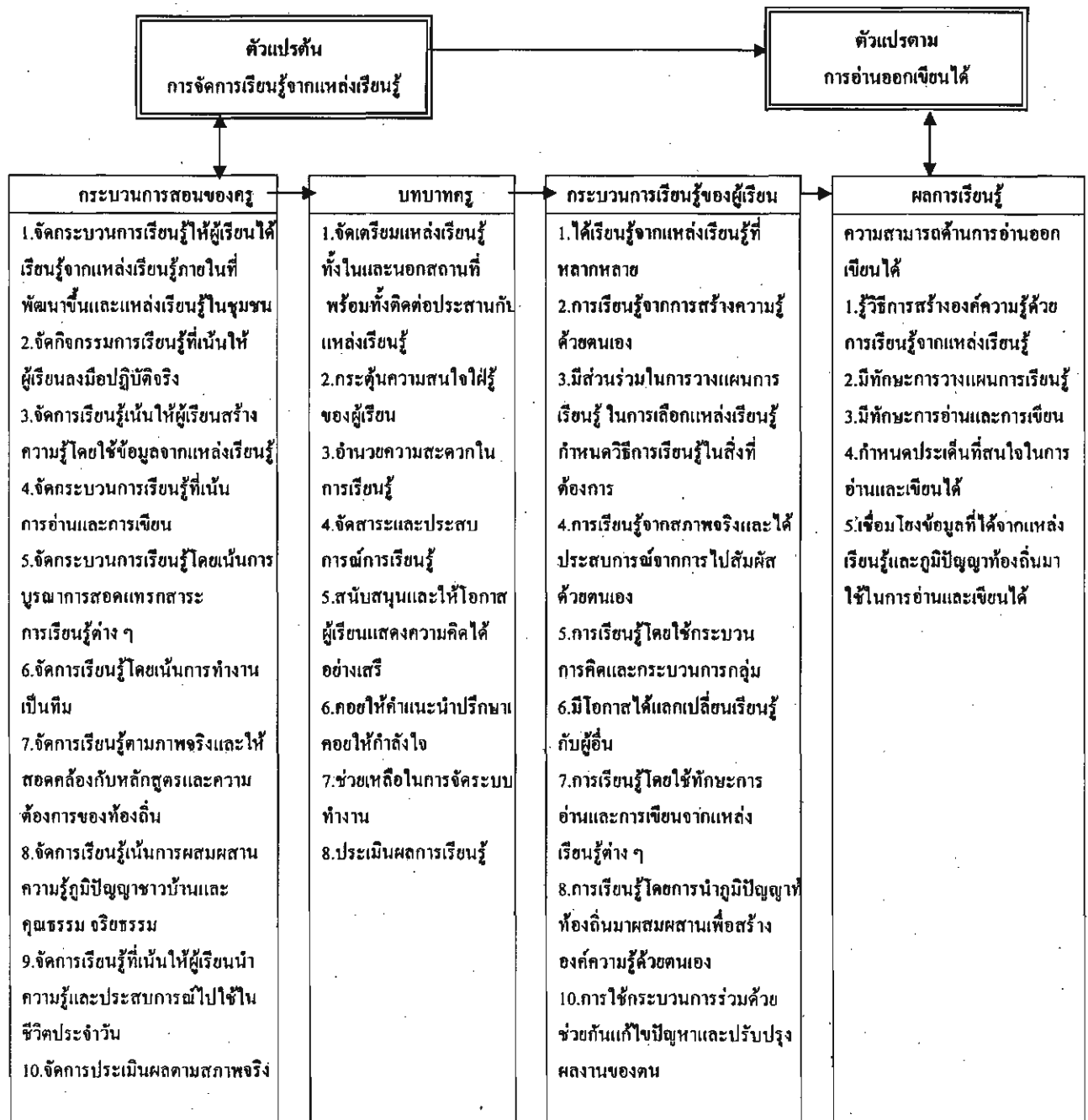
8. นวัตกรรมการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน

8.1 นวัตกรรมของครู

จากการดำเนินการวิจัยและพัฒนา รูปแบบการปฏิรูปการเรียนรู้เป็นระยะเวลา 2 ปี โรงเรียนได้นวัตกรรมดังต่อไปนี้

8.1.1 ลักษณะสำคัญของการจัดการเรียนการสอนจากแหล่งเรียนรู้เพื่อพัฒนาการอ่านออกเขียนได้

โรงเรียนได้เตรียมแหล่งเรียนรู้เพื่อใช้ในการพัฒนาทักษะการอ่านออกเขียนได้ โดยพัฒนาทั้งแหล่งเรียนรู้ภายในโรงเรียน และติดต่อประสานงานแหล่งเรียนรู้ในชุมชน ในการจัดกระบวนการเรียนรู้ เป็นการบูรณาการการสอดแทรกสาระ การเรียนรู้ต่างๆ โดยเน้นให้มีการทำงานเป็นทีมและประเมินผลตามสภาพจริง ส่วนนักเรียนได้เรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย ได้ประสบการณ์จากการไปสัมผัสด้วยตนเอง ได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้อื่น ได้นำภูมิปัญญาท้องถิ่นและภูมิปัญญาชาวบ้านมาสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองและประเมินผลงานด้วยตนเอง



8.1.2 กระบวนการจัดการเรียนการสอน

โรงเรียนชุมชนบ้านกะมิยอได้พัฒนากระบวนการเรียนรู้ในทุกกลุ่มสาระเป็นกระบวนการสื่อสาร 6 ขั้นตอนดังนี้

1. ขั้นเตรียมความพร้อม (Warm up) ในขั้นนี้ครูและนักเรียนร่วมกันเตรียมแหล่งเรียนรู้ อุปกรณ์ การแบ่งกลุ่มนักเรียน เตรียมแบบสัมภาษณ์ หรือเปิดประเด็นปัญหาให้นักเรียนเตรียมหาคำตอบ
2. ขั้นปฏิบัติจริง (Operation) นักเรียนลงมือปฏิบัติตามที่เตรียมไว้ขั้นที่ 1 หรือที่วางแผนไว้ไปสัมภาษณ์ตามแบบสัมภาษณ์ ลงมือทดลองหาคำตอบตามประเด็นปัญหา
3. ขั้นนำเสนอ (Presentation) เก็บรวบรวมข้อมูลที่ได้ทั้งหมดจากแหล่งเรียนรู้มานำเสนอกันในกลุ่มตามวิถีประชาธิปไตย
4. ขั้นฝึก (Practice) นำข้อมูลที่ได้ทั้งหมดมาเรียบเรียงเขียนตามลำดับเหตุการณ์
5. ขั้นนำไปใช้ (Production) ปรับปรุงข้อความในขั้นที่ 4 เป็นของตนเองอาจจะเพิ่มความคิดเห็น ข้อคิดเตือนใจของตนเอง ตกแต่งให้สวยงาม
6. ขั้นสรุป/ชื่นชม (Wrap up) คัดเลือกผลงานดีเด่นมาจัดแสดงไว้ในมุมใดมุมหนึ่งของห้องเรียน การแสดงผลงานจะทำให้นักเรียนมีความภาคภูมิใจและชื่นชมในผลงานและในการเลือกผลงานนี้ควรจะเป็นนักเรียนที่เลือกผลงานดีเด่น

8.2 นวัตกรรม/การสนับสนุนส่งเสริมของผู้บริหาร

ผู้บริหารใช้ยุทธศาสตร์การบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วม โดยให้โอกาสทุกฝ่ายมีส่วนร่วม ตั้งแต่ร่วมคิดวางแผน ร่วมปฏิบัติ ร่วมติดตามประเมินผลและปรับปรุงแก้ไข ผู้บริหารมีส่วนร่วมในการดำเนินการบริหารจัดการงานวิชาการและการจัดปัจจัยเกื้อหนุน การดำเนินการนิเทศภายในแบบกัลยาณมิตร และสร้างความสัมพันธ์กับผู้ปกครองและชุมชนในการสนับสนุนและส่งเสริมการดำเนินงานวิจัยและพัฒนา เพื่อปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียนโดยการจัดการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้เพื่อพัฒนาการอ่านออกเขียนได้

9. ผลการใช้นวัตกรรม

9.1 ผลการเรียนรู้

9.1.1 ด้านผู้เรียน (การอ่านและการเขียน)

ชั้น	ก่อนการพัฒนา	หลังการพัฒนา	หมายเหตุ
ป.1	28.15	48.72	
ป.2	31.17	51.35	
ป.3	54.52	64.91	
ป.4	28.89	58.47	
ป.5	58.53	60.29	

ชั้น	ก่อนการพัฒนา	หลังการพัฒนา	หมายเหตุ
ป.6	51.15	68.97	
ม.1	41.76	57.65	
ม.2	47.72	73.75	
ม.3	49.64	62.50	

นอกจากนี้นักเรียนยังมีทักษะในการเรียนรู้ด้วยตนเองจากแหล่งเรียนรู้นอกห้องเรียนและมีความสุขในการเรียน

9.1.2 ด้านครู

ครูได้พัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้ตามจุดเน้นของโรงเรียน โดยจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนค้นหาคำตอบด้วยตนเองและสอดคล้องกับความสามารถของผู้เรียนและข้อจำกัดของโรงเรียน นอกจากนั้นครูยังเป็นผู้ช่วยกระตุ้นให้นักเรียนรู้จักค้นหาความรู้ และเลือกปฏิบัติงานตามศักยภาพของตนเอง และมีทักษะในการวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน

9.1.3 ด้านผู้บริหาร

ผู้บริหารเกิดการเรียนรู้การจัดทำแผนและดำเนินการวิจัยและพัฒนาครูโดยการพัฒนาความรู้และสมรรถภาพของครู การจัดปัจจัยเกื้อหนุน การนิเทศภายในแบบกัลยาณมิตร และการส่งเสริมให้ชุมชนและทุกฝ่าย เข้ามามีส่วนร่วม

9.1.4 ด้านนักวิจัยภายนอก มีทักษะการปฏิบัติการวิจัยแบบมีส่วนร่วมในการพัฒนาครูและผู้บริหารของโรงเรียน

9.2 ผลผลิต

9.2.1 นักเรียนมีชิ้นงานที่ใช้ความสามารถด้านอ่านและการเขียน

9.2.2 ครูมีแผนการจัดการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้และวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน

9.2.3 ผู้บริหาร มีรายงานการประเมินผลโครงการ

9.2.4 นักวิจัยภายนอก มีรายงานการวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

9.3 ผลกระทบ

ผลจากการดำเนินงานตามโครงการ ผู้เรียนสามารถใช้ทักษะการอ่านและการเขียนที่พัฒนาขึ้นไปใช้ในชีวิตประจำวัน ดังผลงานที่นักเรียนได้จัดทำขึ้นและส่งเข้าร่วมประกวดดังนี้

- นักเรียนเขียนเรียงความเพื่อขอรับทุนของเครือซีเมนต์ไทย
- นักเรียนเขียนเรียงความประกวดต่อต้านยาเสพติดของโครงการทูบีนัมเบอร์วัน
- นักเรียนส่งผลงานเข้าประกวดในวันภาษาไทยของโรงเรียน

10. ข้อเสนอแนะในการนำนวัตกรรมไปใช้

1. ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ให้นักเรียนทำงานเป็นกลุ่มนั้น ก่อนแบ่งกลุ่มควรศึกษานักเรียนเป็นรายบุคคลก่อน จะได้จัดกลุ่มให้มีนักเรียนที่มีความสามารถหลากหลาย เพื่อนักเรียนแต่ละคนจะได้ใช้ความสามารถเต็มเต็มซึ่งกันและกัน มีผลทำให้การเรียนรู้ได้ผลเต็มที่
 2. โรงเรียนจะต้องรวมพลังจากทั้งภายในและภายนอกในการช่วยกันพัฒนาแหล่งเรียนรู้ เพื่อให้ นักเรียนได้ประสบการณ์หลากหลายมากขึ้น
-

โครงการวิจัยและพัฒนาเพื่อปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน (วพร.)
ระดับโรงเรียน

บทสรุป

นวัตกรรมการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน
เรื่อง การจัดการเรียนรู้การสืบค้นข้อมูลจากแหล่งเรียนรู้
เพื่อพัฒนาการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้

ของ

โรงเรียนเดชะปัตตนาอนุกุล (120)
อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี

นวัตกรรมการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน

เรื่อง

การจัดการเรียนรู้การสืบค้นข้อมูลจากแหล่งเรียนรู้ เพื่อพัฒนาการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้
ของโรงเรียนเคหะปัตตนิยานุกูล อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี

1. ความเป็นมาของปัญหาการวิจัย

เป้าหมายการจัดการศึกษาของโรงเรียนเคหะปัตตนิยานุกูล คือ การปฏิรูปการเรียนรู้ตามมาตรา 24 ในหมวด 4 ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ซึ่งตรงกับจุดเน้นของโรงเรียน คือ มุ่งหวังให้นักเรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ในด้านการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้โรงเรียนจึงสนใจเข้าร่วมโครงการวิจัยและพัฒนาเพื่อปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน ของคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปี พ.ศ.2545-2547 เพื่อให้โรงเรียนได้ใช้ยุทธศาสตร์การปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียนให้บังเกิดผลตามจุดเน้นของโรงเรียน โรงเรียนได้กำหนดแนวทางการแก้ปัญหาาร่วมกัน คือ การจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการสืบค้นข้อมูลจากแหล่งเรียนรู้ ให้ครูทุกคนนำไปใช้พัฒนานักเรียนเพื่อให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ ทั้งนี้โรงเรียนได้เรียนรู้ร่วมกับกลุ่มโรงเรียนที่เข้าร่วมโครงการ วพร. อีก 3 โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนชุมชนบ้านกะมิยอ โรงเรียนบ้านกะลาพอ และโรงเรียนบ้านวังกว้าง โดยมีนางละออ ภูวิกรมย์ เป็นหัวหน้าโครงการ นายไสว ช่อมงคลอุดม และนายเทพกร พิทยาภินันท์ เป็นนักวิจัยภายนอก

2. หลักการและแนวคิดของการปฏิรูปการเรียนรู้

2.1 การดำเนินงานการปฏิรูปการเรียนรู้ของโรงเรียนยึดหลักการและแนวคิดของ ชุดโครงการ วพร.

4 แนวคิด คือ

1. การปฏิรูปการเรียนรู้ตาม พ.ร.บ. คือ การจัดการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสำคัญที่สุด และการปฏิรูปทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง โรงเรียนได้จัดการเรียนรู้ตามมาตรา 24 ในหมวด 4 ของพระราชบัญญัติ ซึ่งครูทุกคนในโรงเรียนต้องศึกษาและนำมาใช้เป็นหลักและแนวทางในการจัดการเรียนรู้

2. การปฏิรูปทั้งโรงเรียน โรงเรียนนำแนวคิดการพัฒนาทั้งโรงเรียน มาใช้ในการปฏิรูปทั้งโรงเรียน โดยจัดให้ทุกฝ่ายในโรงเรียนได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาโรงเรียนตามขั้นตอนการดำเนินการ 5 ขั้นตอน และครอบคลุมงานหลักของโรงเรียน คือ การบริหารจัดการ การจัดการเรียนการสอน กิจกรรมในโรงเรียน กิจกรรมที่ทำร่วมกับชุมชน

3. โรงเรียนมีจุดเน้นในการปฏิรูปคือการพัฒนาผู้เรียนเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ให้อยู่ในเกณฑ์ที่น่าพอใจกว่าผลการประเมินที่ผ่านมา ก่อนเข้าร่วมโครงการ

4. การใช้เครื่องมือในการพัฒนาผู้เรียนให้เกิดทักษะตามจุดเน้นของโรงเรียนคือ การจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการสืบค้นข้อมูลจากแหล่งเรียนรู้

2.2 หลักการและแนวคิดของการปฏิรูปการเรียนรู้ที่เป็นจุดเน้น

ตัวแปรตาม : ทักษะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้

ตัวแปรต้น : การจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการสืบค้นข้อมูลจากแหล่งเรียนรู้

3. บริบทของโรงเรียน

โรงเรียนเคหะปัตตานานุกูล เป็นโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ ตั้งอยู่ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาปัตตานี เขต 1 จัดการเรียนการสอนในระดับมัธยมศึกษา ม.1 ถึง ม.6 มีครู 122 คน ชาย 29 คน หญิง 93 คน วุฒิปริญญาตรี 102 คน ปริญญาโท 13 คน นักเรียน 2,753 คน โรงเรียนมีผลงานและเกียรติประวัติเป็นที่ยอมรับของชุมชน ผู้ปกครองมีรายได้อยู่ในเกณฑ์ค่อนข้างดี และมีความพร้อมที่จะเกื้อหนุนการเรียนการสอน แหล่งเรียนรู้ภายในโรงเรียนและบริเวณใกล้เคียงมีค่อนข้างหลากหลาย เพียงพอต่อการศึกษาค้นคว้าของผู้เรียน ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้มีความสามารถสูง มีประวัติการทำงานดีหลายด้านและมีความพร้อมที่จะจัดปัจจัยเกื้อหนุนได้เป็นอย่างดี ครูมีจำนวนเพียงพอและเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในด้านการสอน

4. วัตถุประสงค์ของนวัตกรรม

1. เพื่อช่วยให้ครูสามารถจัดการเรียนรู้การสืบค้นข้อมูลจากแหล่งเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียน ด้านการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้
2. เพื่อช่วยให้ครูพัฒนานักเรียนด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
3. เพื่อช่วยให้ผู้บริหารสนับสนุนส่งเสริมครูในการพัฒนา/ปฏิรูปการเรียนรู้ของนักเรียน
4. เพื่อช่วยให้ผู้มีส่วนร่วมพัฒนาจากภายนอกโรงเรียนสามารถเสริมสร้างสมรรถภาพครูและผู้บริหาร โรงเรียน/สถานศึกษาในการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน

5. ยุทธศาสตร์การปฏิรูปทั้งโรงเรียน

5.1 ยุทธศาสตร์ของครู

5.1.1 ครูใช้การจัดการเรียนรู้การสืบค้นข้อมูลจากแหล่งเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้

การจัดกระบวนการสืบค้นข้อมูลจากแหล่งเรียนรู้มีลักษณะดังนี้คือ ครูจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตร โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้แบบสื่อองค์ประกอบและนำขั้นตอน

การสืบค้นข้อมูล 4 ขั้นตอนมาสอดคล้องแทรกในกิจกรรมการเรียนรู้ หรืออาจใช้ทักษะของการสืบค้นข้อมูลฝึกให้นักเรียนได้เกิดการพัฒนาในส่วนที่ยังขาดและบกพร่อง ทำให้นักเรียนพัฒนาทักษะของการสืบค้นข้อมูลและส่งผลให้เกิดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้

ครูเรียนรู้การพัฒนางานตามระบบครบวงจร PDCA ภายใต้การทำงานกลุ่มร่วมกันของครูต้นแบบ ครูแกนนำ ครูเครือข่าย ครูกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ

5.1.2 ครูใช้เทคนิควิธีสอนหลายวิธีการตามความเหมาะสมของครูแต่ละคน ซึ่งจะต้องมีการจัดการเรียนการสอนแบบกระบวนการกลุ่มเป็นหลัก เพื่อช่วยให้นักเรียนได้ฝึกการทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม นอกจากนี้การสอนให้นักเรียนรู้จักทำงานตามแผนที่วางไว้ด้วยแผนที่ความคิด (Mind Map) ก็นำมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ครั้งนี้ด้วย

5.1.3 ครูใช้วิธีการวัดผลประเมินผลการเรียนรู้ตามที่ได้อ้างอิงไว้ในแผนการจัดการเรียนรู้โดยจัดเครื่องมือการวัดผลทั้ง 3 ด้านของการเรียนรู้คือ ด้านความรู้ ด้านเจตคติ ด้านกระบวนการ ซึ่งใช้เครื่องมือหลากหลายตามความเหมาะสม เช่น แบบทดสอบ แบบสังเกตการทำงาน แบบสำรวจ เป็นต้น

5.1.4 ครูทำวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียนควบคู่กับการจัดการเรียนการสอน 2 แบบ คือ

- แบบพัฒนาการเรียนรู้ ครูได้จัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาทักษะการสืบค้นข้อมูลโดยปรับเปลี่ยนความเข้าใจเดิม ๆ ของนักเรียนที่มีต่อการสืบค้นข้อมูล จากการค้นคว้าเพื่อทำรายงาน มาเป็นการวางแผนสิ่งที่ต้องการเรียนรู้ การดำเนินงาน การประเมินผล การนำไปใช้ เช่น ครูนำวิธีการวางแผนการสืบค้นข้อมูลโดยใช้แผนที่ความคิดช่วยในการวางแผน เพื่อให้เกิดคำถามที่จะนำไปสัมภาษณ์ผู้รู้ในท้องถิ่น ซึ่งช่วยให้นักเรียนรู้จักการทำงานได้ตามขั้นตอน

- แบบแก้ปัญหา ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อให้นักเรียนฝึกทักษะการสืบค้นข้อมูลจะมีการแก้ปัญหาในระหว่างการดำเนินการสอนเสมอ ๆ เพื่อช่วยให้การจัดการเรียนการสอนเป็นไปตามเป้าหมายของงานวิจัย เช่น เมื่อนักเรียนสงสัยดังในห้องเรียน ครูจัดให้นักเรียนสลับที่นั่งกันเสียบ้าง จัดให้นักเรียนหญิงนั่งคนละฝั่งกับนักเรียนชายเพื่อสำรวจว่าฝ่ายไหนคุยเสียงดังบ้าง ครูจัดให้นักเรียนแต่ละกลุ่มช่วยกันคิดสัญญาณที่เป็นกฎข้อบังคับของกลุ่มในการเรียน ซึ่งช่วยให้นักเรียนได้ปรับพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ในการเรียนรู้ได้เป็นอย่างดี

5.2 ยุทธศาสตร์ของผู้บริหารโรงเรียน/ฝ่ายวิชาการ

ผู้บริหารมียุทธศาสตร์ในการปฏิบัติงานดังนี้

5.2.1 การสนับสนุนปัจจัยเกื้อหนุน

- จัดสรรงบประมาณให้แก่แหล่งเรียนรู้ในโรงเรียน
- บริการและอำนวยความสะดวกให้ครูในการจัดกระบวนการสืบค้นข้อมูลจากแหล่งเรียนรู้นอกโรงเรียน
- จัดทำบัญชีรายชื่อแหล่งเรียนรู้ในและนอกโรงเรียน

5.2.2 การนิเทศการสอนภายในโรงเรียน

- จัดกลุ่มครูผู้นิเทศแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ
- จัดงานวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของการประกันคุณภาพ

5.2.3 สร้างความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

- จัดประชุมเครือข่ายผู้ปกครอง
- ขอความร่วมมือในการสนับสนุนแหล่งเรียนรู้และวิทยากรท้องถิ่น

5.3 ยุทธศาสตร์ของนักวิชาการ/ผู้มีส่วนร่วมพัฒนาจากภายนอกโรงเรียน

นักวิจัยภายนอกให้คำแนะนำ ปรีกษา และข้อเสนอแนะแบบกัลยาณมิตร นอกจากนี้ยังช่วยชี้แนะแนวทางการแก้ปัญหาในการจัดการดำเนินงานวิจัยอย่างต่อเนื่อง ตลอดระยะเวลาของการปฏิบัติทั้ง 4 ระยะ เช่นนักวิจัยภายนอกร่วมวางแผนและจัดทำโครงการในทุกระยะ จนปรากฏเป็นข้อเสนอของโครงการ

6. กระบวนการดำเนินงานการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน

ขั้นที่ 1 ขั้นริเริ่มและเตรียมการดำเนินงานวิจัยและพัฒนา

เป็นการดำเนินงานในระยะที่ 1 ระหว่างเดือนพฤษภาคม-ตุลาคม 2545 ได้แต่งตั้งคณะกรรมการทำงานชุดแรกเพื่อวางแผนและเตรียมงานในแต่ละฝ่าย มีการประชุมปรึกษาร่วมกันระหว่างคณะทำงานกับคณะผู้บริหาร คีษานินเทศก์ นักวิจัยร่วม มีการประสานงานติดต่อกันกับ โรงเรียนที่ร่วมโครงการอีก 3 โรงเรียน

ขั้นที่ 2 ขั้นการสร้างความตระหนักและกำหนดประเด็นปัญหาวิจัยและยุทธศาสตร์การดำเนินงาน

มีการประชุมครูทั้งโรงเรียน ประกาศนโยบายในการจัดทำโครงการ วพร. และเปิดโอกาสให้ครูมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน สำรวจปัญหาและความต้องการของโรงเรียน เลือกประเด็นการเรียนรู้ที่โรงเรียนต้องการให้เป็นจุดเน้น จนได้หัวข้อการวิจัย วางยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนการปฏิรูปทั้งโรงเรียนโดยใช้การบริหารแบบมีส่วนร่วม ผสมผสานการทำงานที่มีระบบการประกันคุณภาพครบวงจร (PDCA) และวางยุทธศาสตร์ย่อยด้านต่าง ๆ เพื่อเป็นแรงเสริมที่จะช่วยในการปฏิรูปทั้งโรงเรียน

ขั้นที่ 3 ขั้นการพัฒนาบุคลากร จัดการพัฒนาครูให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้และการวิจัยโดยจัดอบรม จัดทำคู่มือให้ศึกษาด้วยตนเอง ให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการบริหารจัดการ การพัฒนางานตามระบบ PDCA

ขั้นที่ 4 ขั้นวางยุทธศาสตร์ในการดำเนินงาน

ใช้ยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน ผสมผสานระหว่างระบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมกับระบบประกันคุณภาพครบวงจร (PDCA) มียุทธศาสตร์ย่อย เช่น การจัดคาบพัฒนาครู การติดตามและประเมินผล การให้บริการห้องปฏิบัติการเรียนรู้

ขั้นที่ 5 ขั้นตอนจัดทำแผนงานปฏิบัติการวิจัยและพัฒนาบุคลากรทุกฝ่าย

คณะนักวิจัยหลักของโรงเรียนประชุมวางแผนการวิจัยร่วมกันกับนักวิจัยภายนอก ร่วมกันศึกษาสภาพปัญหา กำหนดวัตถุประสงค์ วิเคราะห์ข้อมูล หาแนวทางแก้ปัญหา สร้างทางเลือกที่ดีที่สุด แล้วจัดทำแผนงานของผู้บริหาร แผนงานของครู แผนงานของนักวิจัยภายนอก โดยแบ่งออกเป็น 4 ระยะ ๆ ละ 1 ภาคเรียน

ขั้นที่ 6 ขั้นการพัฒนาตัวบ่งชี้

โรงเรียนเลือกตัวแปรต้นที่เป็นวิธีการจัดการเรียนรู้ คือ กระบวนการสืบค้นข้อมูลจากแหล่งเรียนรู้ ตัวแปรตามเป็นผลการเรียนรู้ คือการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ สำหรับในระยะที่ 1 และ 2 โรงเรียนยังไม่มีตัวบ่งชี้ตัวแปรต้นและตัวแปรตามที่ชัดเจน ต่อมาได้กำหนดตัวบ่งชี้ขึ้นและปรับปรุงตัวบ่งชี้ 2 ครั้ง จนได้ตัวบ่งชี้ของนักเรียน ครู ผู้บริหาร และตัวบ่งชี้ของการจัดการกระบวนการสืบค้นข้อมูลด้วย

ขั้นที่ 7 ขั้นการทำเครื่องมือวิจัย

โรงเรียนได้จัดทำแผนปฏิบัติงานของทุกฝ่าย รวบรวมเป็นข้อเสนอโครงการวิจัย 4 ระยะ เมื่อเดือนพฤษภาคม 2545 จำแนกเครื่องมือวิจัยประเภทต่าง ๆ ดังนี้

1. เครื่องมือวิจัยสำหรับครู คือแบบทดสอบวัดความรู้ แบบบันทึกการสืบค้นข้อมูล แบบบันทึกการใช้แหล่งเรียนรู้ แบบสังเกตคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้
2. เครื่องมือวิจัยของผู้บริหาร คือแบบตรวจสอบการปฏิบัติงาน แบบสอบถาม แบบสำรวจหนังสือขอความร่วมมือจากชุมชน แบบสำรวจการขอใช้งบประมาณโรงเรียน
3. เครื่องมือวิจัยของนักวิจัยภายนอก คือ แบบทดสอบ แบบสำรวจปัญหาการวิจัย แบบสอบถามการปฏิบัติงานของแต่ละฝ่าย

ขั้นที่ 8 ขั้นการปฏิบัติการวิจัยและพัฒนา การวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน การรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล

ปีที่ 1 แบ่งเป็น 2 ระยะ คือ ระยะที่ 1 (พค.-คค. 2545) จัดพัฒนาครูเรื่อง การทำวิจัยอย่างง่าย การจัดการกระบวนการสืบค้นข้อมูลจากแหล่งเรียนรู้ ครูปรับแผนการสอนที่มีอยู่แล้วโดยสอดแทรกกระบวนการสืบค้นข้อมูล คนละ 1 แผน ใช้เวลา 2 คาบ/สัปดาห์ ครูปฏิบัติงานตามระบบประกันคุณภาพครบวงจร PDCA การเขียนรายงานการวิจัยของครูเขียนตามแบบร่างที่นักวิจัยหลักของโรงเรียนได้ทำไว้ ในระยะที่ 2 (พย.-เม.ย. 2546) มีการพัฒนาแผนการจัดการเรียนรู้โดยเน้นขั้นตอนการสืบค้นข้อมูล ปรับเปลี่ยนเวลาในการจัดการเรียนรู้ให้ทุกวิชามีอิสระในการจัดคาบเรียน การเขียนรายงานเป็นทั้งแบบที่นักวิจัยหลักร่างให้และแบบไม่เป็นทางการซึ่งครูเป็นผู้เขียนเองตามความคิดเห็นของตน

ปีที่ 2 แบ่งเป็น 2 ระยะ คือ ระยะที่ 3 (พค.-คค. 2546) ให้ครูนำแผนการเรียนรู้ที่เน้นกระบวนการสืบค้นข้อมูลไปใช้ได้ทุกกลุ่มวิชา โดยไม่แบ่งเวลาหรือกำหนดเวลาเป็นกลุ่มสาระการเรียนรู้ ซึ่งทุกกลุ่มสามารถดำเนินการสอนได้พร้อม ๆ กัน ระยะที่ 4 (พย.-เม.ย.2547) ครูนำแผนการจัดการเรียนรู้ที่มีตัว

บ่งชี้ของตัวแปรต้นและตัวแปรตาม มาใช้จัดการเรียนการสอน ครูแก้ปัญหาเฉพาะเรื่องของนักเรียนแฝงอยู่ด้วย

ขั้นที่ 9 ขั้นการเผยแพร่ผลงานและขยายผลงาน

โรงเรียนได้เผยแพร่และขยายผลงานในระยะที่ 3 แก่โรงเรียนเทศบาล 1(บ้านจะบังติกอ) อำเภอเมือง จังหวัดปัตตานี โดยจัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดกระบวนการสืบค้นข้อมูลและนำเสนอผลงานของครู

ขั้นที่ 10 ขั้นการประเมินโครงการ

โรงเรียนได้รวบรวมข้อมูลโดยใช้เครื่องมือต่าง ๆ ตามที่ได้วางแผนไว้ในแผนปฏิบัติงาน แล้วนำผลที่ได้มาประเมินและประมวลผลเปรียบเทียบกับตัวบ่งชี้ความสำเร็จของโครงการ ซึ่งพบว่ามีผลสำเร็จตรงตามตัวบ่งชี้ที่กำหนดไว้

7. การวัดและประเมินผลการเรียนรู้

7.1 การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เรียนในการวัดตัวแปรตาม แบ่งเป็น 2 ด้าน คือด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน กับด้านการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ โดยใช้แบบทดสอบความรู้ตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตร ในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ ก่อนและหลังเรียนทั้ง 4 ระยะ แบบประเมินคุณลักษณะการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ ให้นักเรียนและครูเป็นผู้ประเมินก่อนและหลังการพัฒนา แบบบันทึกการใช้แหล่งเรียนรู้ของนักเรียน และจำนวนเรื่องที่ศึกษาค้นคว้า

7.2 การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ของผู้เกี่ยวข้อง

- ครู ใช้แบบทดสอบความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับการจัดกระบวนการสืบค้นข้อมูลของครู แบบสำรวจแผนการจัดการเรียนรู้ของครู แบบสำรวจงานวิจัยของครู
- ผู้บริหาร ใช้แบบตรวจสอบการปฏิบัติงานของครู แบบสอบถามความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับการจัดปัจจัยเกื้อหนุน การบริหารระบบนิเทศภายใน แบบสำรวจขอความร่วมมือจากชุมชน แบบสำรวจการใช้รถโรงเรียน
- นักวิจัยภายนอก ใช้แบบสำรวจความคิดเห็นและปัญหาการวิจัยและพัฒนา แบบสำรวจการปฏิบัติงานของแต่ละฝ่าย

8. นวัตกรรมปฏิบัติการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน

8.1 นวัตกรรมของครู

จากการดำเนินการวิจัยและพัฒนา รูปแบบการปฏิบัติการเรียนรู้ เป็นระยะเวลา 2 ปี โรงเรียนได้นวัตกรรมดังต่อไปนี้

การจัดการเรียนรู้การสืบค้นข้อมูลจากแหล่งเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้คือ

8.1.1 ลักษณะสำคัญ (ตัวบ่งชี้) ของการจัดการเรียนการสอนการสืบค้นข้อมูลจากแหล่งเรียนรู้ เพื่อพัฒนาผู้เรียนเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้

1) ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการวางแผนการเรียนรู้

1.1 ให้มีส่วนร่วมในการกำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้

1.2 ให้มีส่วนร่วมเลือกแหล่งเรียนรู้

1.3 ให้มีส่วนร่วมในการกำหนดวิธีการเรียนรู้/กระบวนการในการกำหนดสิ่งที่ต้องการ

1.4 ให้มีส่วนร่วมในการกำหนดบทบาทหน้าที่รับผิดชอบในการเรียนรู้

1.5 ให้มีส่วนร่วมในการกำหนดวิธีการประเมินผลการเรียนรู้

2) พัฒนาและฝึกให้ผู้เรียนใช้กระบวนการทางปัญญาในการสืบค้นข้อมูล คือ ฝึกการสังเกต การวางแผน การเก็บข้อมูล การนำเสนอ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้

3) พัฒนาและฝึกทักษะทางสังคมและคุณลักษณะของการใฝ่รู้ใฝ่เรียน คือ ฝึกให้ผู้เรียน มีการสัมผัสและสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม ฝึกการทำงานกลุ่ม ฝึกการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น

8.1.2 กระบวนการจัดการเรียนการสอน ประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญของการจัดการเรียนรู้ ดังนี้คือ แผนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นองค์ประกอบสี่ แหล่งเรียนรู้และขั้นตอนของการสืบค้นข้อมูล 4 ขั้นตอน

1) แผนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นองค์ประกอบสี่ หรือ แบบสภาวะและจริยธรรม ประกอบด้วย ขั้นตอนของการจัดการเรียนรู้ 4 องค์ประกอบ คือ ขั้นสะท้อนประสบการณ์เดิม ขั้นเสนอความรู้ ขั้นสร้างความรู้ และขั้นนำความรู้ไปประยุกต์ใช้

2) แหล่งเรียนรู้ในและนอกโรงเรียน ซึ่งมีอยู่ในบัญชีรายชื่อแหล่งเรียนรู้ของโรงเรียน

3) ขั้นตอนการสืบค้นข้อมูล 4 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนการหาข้อมูล ขั้นตอนการประเมินข้อมูล ขั้นตอนการสร้างความรู้ ขั้นตอนการนำความรู้ไปใช้

วิธีดำเนินการ ครูปรับแผนการจัดการเรียนรู้ที่มีอยู่เดิม คือ แบบสภาวะและจริยธรรม โดยนำขั้นตอนการสืบค้นข้อมูล 4 ขั้นตอน มาสอดแทรกในกิจกรรมการเรียนรู้ และดำเนินการสอนตามแผนที่ปรับ เน้นกระบวนการตามขั้นตอนทั้งสี่ขั้นตอน กระบวนการทำงานกลุ่ม คิดวางแผนร่วมกันเพื่อหาวิธีการที่จะไปสืบค้นข้อมูล ตลอดจนวิธีการเตรียมตัวก่อนที่จะไปสืบค้นข้อมูล ซึ่งองค์ประกอบเหล่านี้สำคัญมากต่อการที่จะได้มาซึ่งข้อมูลที่เป็นความรู้ หรือผลประโยชน์ที่ได้รับจากกระบวนการที่ถูกต้อง



8.2 นวัตกรรม/ การสนับสนุนส่งเสริม ของผู้บริหาร “การบริหารกระบวนการเชิงระบบแบบมีส่วนร่วม” เป็นยุทธศาสตร์สำคัญที่ผู้บริหารนำมาใช้ในการบริหารจัดการ

1. ผู้บริหารได้ให้ความร่วมมือในการจัดปัจจัยเกื้อหนุน โดยจัดทำบัญชีรายชื่อแหล่งเรียนรู้ บริการรถโรงเรียน จัดสรรงบประมาณเพื่อพัฒนาแหล่งเรียนรู้ภายในโรงเรียน และให้บริการวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ทำให้ครูมีความสามารถในการจัดการเรียนรู้และทำวิจัยได้ดีขึ้น

2. ผู้บริหารใช้การนิเทศภายในแบบมีส่วนร่วมในการสร้างเข้าใจเกี่ยวกับตัวแปรต้น ตัวแปรตาม การเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ วิธีการทำวิจัยและพัฒนาโดยการจัดอบรม และประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน จัดคาบพัฒนาวิชาการ ห้องปฏิบัติการเรียนรู้

3. ผู้บริหารนำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม จัดประชุมแกนนำผู้ปกครองและเครือข่าย สร้างความเข้าใจในการจัดการเรียนการสอนที่เน้นกระบวนการสืบค้นข้อมูล
4. ผู้บริหารให้การสนับสนุนในการเผยแพร่และขยายผล โดยสนับสนุนการจัดอบรมให้กับครูของโรงเรียนเทศบาล 1 (บ้านจะบังติกอ) นำผลงานของครูพิมพ์เผยแพร่
5. ผู้บริหารปฏิบัติตนเป็นตัวอย่างที่ดีในการจัดทำวิจัยเกี่ยวกับการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งโรงเรียน โดยทดลองนำกระบวนการเชิงระบบแบบมีส่วนร่วมมาใช้ในการบริหารจัดการทั้งโรงเรียน เพื่อพัฒนาป้องกันและแก้ไขปัญหาสภาพตึกของนักเรียนตามแนวยุทธศาสตร์ผังแผ่นดิน

8.3 นวัตกรรม/ การสนับสนุนส่งเสริมของผู้มีส่วนร่วมพัฒนาจากภายนอก

“การนิเทศแบบกัลยาณมิตร” นี้ กวิจัยภายนอกให้ความร่วมมือในการพัฒนาการใช้การวิจัยและพัฒนาแก้ปัญหาในชั้นเรียนของครู และพัฒนาระบบการบริหารโดยใช้การวิจัยและพัฒนา โดยการร่วมปฏิบัติงานและให้คำแนะนำ คำปรึกษา ข้อเสนอแนะ อย่างต่อเนื่อง

9. ผลการใช้นวัตกรรม

จากการดำเนินการวิจัยและพัฒนารูปแบบในระยะเวลา 2 ปี เกิดผลดังต่อไปนี้

9.1 ผลการเรียนรู้

9.1.1 ด้านผู้เรียน

- นักเรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์การเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ อยู่ในระดับคุณภาพเฉลี่ยเท่ากับ 4 เมื่อเปรียบเทียบกับก่อนพัฒนา เฉลี่ยเท่ากับ 3
- นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังพัฒนา (เฉลี่ยเท่ากับ 7.59) สูงกว่าก่อนพัฒนา (เฉลี่ยเท่ากับ 5.59)
- จำนวนแหล่งเรียนรู้ที่ใช้ต่อคน เฉลี่ย 4.75 แห่ง
- จำนวนเรื่องที่ศึกษาค้นคว้าต่อคน เฉลี่ย 3.56 เรื่อง
- เวลาที่ใช้ในการเรียนต่อสัปดาห์ เฉลี่ย 4.50 ชั่วโมง

จากข้อมูลข้างต้นแสดงให้เห็นว่า นักเรียนได้รับการพัฒนาเพื่อเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ จากการจัดการเรียนรู้ที่เน้นกระบวนการสืบค้นข้อมูล ทำให้นักเรียนได้เรียนรู้กระบวนการ ทักษะการสืบค้นข้อมูล ผูกทักษะทางสังคม การแก้ปัญหาและกระบวนการกลุ่ม

9.1.2 ด้านครู

ครูมีการจัดการเรียนรู้ที่ได้ร่วมกันทดลองและพัฒนาในระยะที่ 1 และ 2 จนได้นวัตกรรมที่มีชื่อว่า การจัดการกระบวนการสืบค้นข้อมูลจากแหล่งเรียนรู้ เมื่อครูนำมาใช้ปฏิบัติจริงในระยะที่ 3 และ 4 ส่งผลให้นักเรียนพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์การเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ที่สูงขึ้น ครูได้เรียนรู้ถึงการพัฒนางานตาม

ระบบวงจร PDCA ภายใต้การทำงานกลุ่มร่วมกันของครูต้นแบบ ครูแกนนำ ครูเครือข่าย ครูกลุ่มสาระการเรียนรู้ ทำให้ครูมีผลงานวิจัยและจัดระบบการสืบค้นข้อมูล จำนวนเฉลี่ย 64 คน คิดเป็น 51.61%

9.1.3 ด้านผู้บริหาร

ผู้บริหารเรียนรู้การจัดปัจจัยเกื้อหนุน วิธีการนำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม วิธีบริหารจัดการที่จะขับเคลื่อนให้ครูทั้งโรงเรียนเกิดการปฏิรูปการเรียนรู้ รู้จักนำสภาพที่เป็นปัญหามาเป็นกลยุทธ์ในการพัฒนาโรงเรียน ทำให้ผู้บริหารมีผลงานวิจัยเป็นตัวอย่างแก่ครู คือ รายงานผลการดำเนินงานการพัฒนาป้องกัน และแก้ไขปัญหาเสพติดของโรงเรียนตามแนวยุทธศาสตร์พลังแผ่นดิน

9.1.4 ด้านนักวิจัยภายนอก

นักวิจัยภายนอกได้เรียนรู้การทำวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในการพัฒนาบุคลากรของโรงเรียนเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้และการสืบค้นข้อมูลจากแหล่งเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านการเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้

9.2 ผลผลิต

9.2.1 นักเรียน มีชิ้นงานหลากหลาย เช่น โครงการเลี้ยงปลาอุก โครงการทำน้ำพริกจำหน่าย การสืบค้นข้อมูลแหล่งเรียนรู้พาณิชยศิลป์ในจังหวัดปัตตานี การสืบค้นข้อมูลในการทำโครงการฟลิคส์ การสืบค้นข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต การจัดสวนถาด เป็นต้น

9.2.2 ครู มีแผนการจัดการเรียนรู้และงานวิจัย คิดเป็นจำนวน 51.61% เช่น รายงานการพัฒนาการเรียนการสอน วิชา ง030216 คอกไม้ประดิษฐ์ โดยใช้กระบวนการสืบค้นข้อมูลเพื่อพัฒนาผู้เรียนเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ การพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนด้วยประสบการณ์จริง การพัฒนาการเรียนการสอนโดยสืบค้นข้อมูลจากอินเทอร์เน็ต การพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนด้วยสื่ออินเทอร์เน็ต การแก้ปัญหาการจัดการเรียนการสอนวิชา ศิลปะ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โดยใช้กระบวนการสืบค้นข้อมูลที่เน้นแผนที่ความคิด ผลการจัดกระบวนการสืบค้นข้อมูลเรื่องงานและพลังงาน จากแหล่งเรียนรู้หลากหลายที่มีต่อการพัฒนาผู้เรียนเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ รายงานการพัฒนาการเรียนการสอนวิชาเคมีชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 เรื่องการจัดกระบวนการเรียนรู้โดยให้นักเรียนศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองจากภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นต้น

9.2.3 ผู้บริหาร มีงานวิจัยที่ใช้กระบวนการแบบมีส่วนร่วมรวมพลังกันทั้งโรงเรียน คือ รายงานผลการดำเนินงานพัฒนาโรงเรียนและแก้ไขปัญหาเสพติดของโรงเรียนเคหะปัตตานยานุเคราะห์ตามแนวยุทธศาสตร์พลังแผ่นดิน

9.2.4 นักวิจัยภายนอก มีงานวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมการพัฒนาบุคลากรของโรงเรียนในการจัดการเรียนรู้การสืบค้นข้อมูลเพื่อพัฒนาผู้เรียนเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้

9.3 ผลกระทบ

โรงเรียนได้ดำเนินงานปฏิรูปการศึกษาอย่างจริงจังมากขึ้นและต่อเนื่องจากโครงการปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนทั้งโรงเรียน ทำให้ครูปรับตัวทำงานอย่างมีระบบขั้นตอนตามแนวทาง

กระบวนการ PDCA และยังส่งผลต่อเนื่องมาสู่ในปีการศึกษา 2547 ที่โรงเรียนยังคงมีโครงการพัฒนาครูในเรื่องงานวิจัย การปฏิรูปการศึกษา โดยมีสายงานที่ไม่ได้เกี่ยวข้องโดยตรงกับวิชาการหันมาให้ความร่วมมือและพัฒนาครูในเรื่องงานวิจัยด้วย

10. ข้อเสนอแนะในการนำนวัตกรรมไปใช้

ในการนำรูปแบบไปใช้ควรจัดเวลาพัฒนางานของครูให้มากกว่าที่เป็นอยู่และส่งเสริมการสืบค้นข้อมูลเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่น หรือเรื่องราวในชุมชน โดยให้ครูได้มีโอกาสเชื่อมชุมชนเพื่อเก็บเกี่ยวประสบการณ์และข้อมูลที่เกี่ยวข้องไว้สำหรับการเตรียมวางแผนการจัดการเรียนรู้ ทั้งนี้ครูควรได้รวบรวมเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องอย่างเป็นระบบ จะส่งผลต่อการประเมินผลการพัฒนาตนเองด้วย

.....

คณะผู้วิจัยและผู้จัดทำสรุปรายงานการวิจัย

1. คณะผู้ดำเนินงานโครงการวิจัยย่อย RDL 01/ S

- โรงเรียนในโครงการ :
- | | |
|-----------------------------|-----------|
| 1. โรงเรียนบ้านวังกว้าง | จ.ปัตตานี |
| 2. โรงเรียนบ้านกะลาพอ | จ.ปัตตานี |
| 3. โรงเรียนชุมชนบ้านกะมิยอ | จ.ปัตตานี |
| 4. โรงเรียนเคหะปัตตณยานุกูล | จ.ปัตตานี |

หัวหน้าโครงการ : นางลออ ภูวิกรมย์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาปัตตานี เขต 1

- นักวิจัยภายนอก :
- | | |
|-------------------------------|---|
| 1. นางลออ ภูวิกรมย์ | สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาปัตตานี เขต 1 |
| 2. นายธีรพจน์ แสงแก้ว | สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาปัตตานี เขต 1 |
| 3. นางมะลิ ทิพย์ดนตรี | สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาปัตตานี เขต 1 |
| 4. นางลัดดาพรรณ ศรีสังข์ | สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาปัตตานี เขต 1 |
| 5. นายเทพกร พิทยาภินันท์ | สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาปัตตานี เขต 2 |
| 6. นายไสว ข้ออุดมมงคล | สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาปัตตานี เขต 2 |
| 7. นางสาวสุภาภรณ์ โอสภาพันธุ์ | สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาปัตตานี เขต 2 |

นักวิจัยร่วม : ผศ.ดร.สุวรรณ ภควัฒน์ชัย มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา จ.ยะลา

2. ผู้จัดทำสรุปรายงานการวิจัย

ผศ.ดร.สุวรรณ ภควัฒน์ชัย